

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АВІАЦІЙНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

Любов ПОМИТКІНА

«16» _____ червня _____ 2022р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)
ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
БАКАЛАВР
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 053 «ПСИХОЛОГІЯ»**

**Тема: «ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ТИПІВ ЇХ
МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ»**

Виконавець: студентка групи ПБ-407 Тимчук Ольга Юріївна

Керівник: кандидат психологічних наук, доцент, Ічанська Олена
Михайлівна

Нормоконтролер:

Ічанська О. М.

Київ – 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій

Кафедра авіаційної психології

Спеціальність 053 «Психологія»

Освітньо-професійна програма «Психологія бізнесу»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач випускової кафедри

_____ Любов ПОМИТКІНА

«_16_» _____ червня _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Тимчук Ольги Юрївни

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Особливості особистісної ідентичності студентів психологів в залежності від типів їх міжособистісних стосунків», затверджена наказом ректора № 477/ст від 05.05.2022 р.
2. Термін виконання роботи: з 23.05.2022 р. по 16.06.2022 р.
3. Вихідні дані до роботи: вибірка – студенти психологи, 20 осіб; у дослідженні були використанні методики: методика дослідження особистісної ідентифікації (МІІ), шкала кохання і симпатії З. Рубіна, опитувальник «Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність» (ПЕА), тест-опитувальник на міжособистісну залежність (Interpersonal Dependency Inventory); методи математичної обробки: критерії .
4. Зміст пояснювальної записки: кваліфікаційна робота складається з 2-х розділів. Перший розділ містить теоретичний аналіз особистісної ідентифікації та міжособистісного спілкування, а також психологічні особливості студентів; у другому розділі представлено емпіричне дослідження зв'язку особистісної ідентифікації та типів особистісної ідентифікації студентів психологів.

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу: 14
рисуноків, 10 таблиць

6. Календарний план – графік

№ з/пор.	Завдання	Термін виконання	Виконано
1.	Вибір теми та формулювання завдань	Січень	
2.	Тематичний добір та аналіз наукових праць	Січень	
3.	Оформлення теоретичної частини	Лютий	
4.	Методологічне обґрунтування емпіричного дослідження	Лютий	
5.	Проведення емпіричного дослідження	Березень	
6.	Аналіз та інтерпретація отриманих результатів	Квітень	
7.	Оформлення кваліфікаційної роботи відповідно до ДСТУ	Травень	
8.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	30.05.2022	
9.	Виправлення зауважень, оформлення рецензії	Червень	
10.	Подання кваліфікаційної роботи нормоконтролеру та на підпис завідувачу кафедри	15.06.2022	
11	Захист кваліфікаційної роботи	16.06.2022	

7. Дата видачі завдання: 27 січня 2022 р.

Керівник дипломної роботи _____ Ічанська Олена
(підпис керівника)

Завдання прийняла до виконання _____ Тимчук Ольга
(підпис випускника)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Особливості особистісної ідентичності в залежності від типів їх міжособистісних стосунків»: 76 сторінок, 21 рисунок, 5 таблиці, 31 використаних джерела, 13 додатків.

ІДЕНТИФІКАЦІЯ, ОСОБИСТІСТЬ, ОСОБИСТІСНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ, МІЖОСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ, ТИПИ СТОСУНКІВ, СТУДЕНТИ, СТУДЕНТИ ПСИХОЛОГІВ.

Об'єкт дослідження – особистісна сфера.

Предмет дослідження – особливості особистісної ідентифікації студентів психологів в залежності від типів міжособистісних стосунків.

Мета дослідження – визначити та дослідити особливості особистісної ідентифікації в залежності від типів міжособистісних стосунків студентів психологів.

Методики дослідження: методика дослідження особистісної ідентифікації (МІІ), шкала кохання і симпатії З. Рубіна, опитувальник «Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність» (ПЕА), тест-опитувальник на міжособистісну залежність (Interpersonal Dependency Inventory); методи математичної обробки: Т-критерій Стьюдента.

Практичне значення отриманих результатів. Матеріали кваліфікаційної роботи рекомендовано використовувати для корекції рівня особистісної ідентифікації, для розробки та проведення тренінгів в сфері самоідентифікації та міжособистісних стосунків.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ I. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ І МІЖОСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ.....	8
1.1. Характеристика поняття «особистісна ідентифікація».....	8
1.2. Міжособистісні стосунки як невід’ємна частина становлення життєдіяльності особистості.....	15
Висновок до I розділу.....	24
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ залежно ВІД ТИПІВ ЇХ МІЖОСОБИСТІСНИХ ЗВ’ЯЗКІВ.....	25
2.1. Організація дослідження особистісної ідентифікації і типів міжособистісних зв’язків студентів-психологів.....	25
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів за методиками.....	28
2.3. Математично-статистична обробка результатів дослідження залежності особистісної ідентифікації студентів-психологів від типів їх міжособистісних стосунків.....	41
Висновок до II розділу.....	48
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ.....	56

ВСТУП

Актуальність дослідження ідентичності полягає в складності та багатогранності феномену, що інтегрує культурний, ментальний, соціальний, комунікативний та мовні аспекти. Усі її складові та їх визначення сьогодні так чи інакше зводяться до того, що ідентичність індивіда чи групи створюється суспільством, у якому вони живуть, культурою, до якої вони належать, мовою, якою вони користуються в ході своєї розумової та комунікативної діяльності.

В наш час проблематика ідентичності виходить на одну з ключових позицій для вивчення психологічною наукою і суспільством загалом. Формування ідентичності людини це складний і тривалий процес, що досі є не досконало вивченим.

Об'єкт дослідження – особистісна сфера.

Предмет дослідження – особливості особистісної ідентифікації студентів психологів в залежності від типів міжособистісних стосунків.

Мета дослідження – визначити особливості особистісної ідентифікації студентів-психологів в залежності від типів міжособистісних стосунків.

Завдання:

1. дати психологічну характеристику поняттю «особистісна ідентифікація»;
2. дати психологічну характеристику поняттю «міжособистісні стосунки»;
3. виявити домінуючі типи міжособистісної ідентифікації у студентів-психологів;
4. виявити параметри конструктивного та деструктивного типів міжособистісних стосунків у студентів-психологів;
5. встановити особливості особистісної ідентифікації студентів психологів в залежності від параметрів типів міжособистісних стосунків.

Методи та методики дослідження: теоретичні; психодіагностичні: методика дослідження особистісної ідентифікації (МІІ), шкала кохання і

симпатії З. Рубіна, опитувальник «Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність» (ПЕА), тест-опитувальник на міжособистісну залежність (Interpersonal Dependency Inventory); методи математичної обробки: Т-критерій Стюдента.

Вибірка: 20 студентів-психологів.

Практичне значення отриманих результатів. Матеріали кваліфікаційної роботи рекомендовано використовувати для корекції рівня особистісної ідентифікації, для розробки та проведення тренінгів в сфері самоідентифікації та міжособистісних стосунків.

РОЗДІЛ I. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ І МІЖОСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ

1.1. Характеристика поняття «особистісна ідентифікація»

Питання розвитку особистості, а також становлення її особистості широко підіймаються в працях Н. В. Антонової, А. Н. Леонтьєва, С. Г. Спіркіна, Б. Г. Ананьєва та ряду інших вчених. Найпоширенішою є теорія ідентичності, яка містить в собі комплекс біологічно, соціально, психологічно та культурно обумовлених факторів, що впливають на становлення особистості. Увага науковців зосереджується на проблематиці пошуку, розвитку та становлення ідентичності особистості. В сучасній науці вікову періодизацію розглядають з точки розу сукупності різних методів форм і підходів. Проте особистість як феномен недостатньо досліджена, знання є частковими, що спричиняє ряд суперечностей і неузгоджень.

За даними дослідника Дж. І. Марсія лише за останні 25 років було проведено не менше 300 досліджень з цієї тематики. В результаті виник такий науковий напрям, як психологія ідентичності. Зараз можна говорити про розвиток найрізноманітніших галузей цього напрямку психології. Наприклад, психоаналіз, егопсихологія, символічний інтерактизм, феноменологія.

В своїх працях К. Г. Юнг вживання термін «ідентичність» для пояснення зв'язків, які утворились між матеріальним і психічним, він був впевнений в існуванні цих двох складових особистості. Якщо спиратись на роботи Д. Левінсона, то таке явище як змужніння має на меті налагодити професійне і інтимне життя людини.

В своїх роботах Е. Еріксон виокремив вісім основних стадій розвитку особистості. Найважливішими у процесі формуванні ідентичності людини він називав підлітковий вік і юність. Головним завданням для особистості, яка

перебуває на стадії юності або ранньої дорослості він вбачав побудову ідентичності в сфері близьких, інтимних та професійних стосунків.

Процес становлення ідентичності передбачає одночасне спостереження і відображення, особливо в юнацькому віці. Цей процес внутрішніх змін проходить на всіх рівнях психічної діяльності людини. Також розвиток ідентичності відбувається через призму аналізу зовнішніх оцінок, тобто як оцінюють індивіда оточуючі в порівнянні з собою. До того ж, відбувається паралельний процес самооцінки особистості у порівнянні з іншими людьми. Можна дійти висновку, що процес становлення ідентичності вкладний і багатогранний, він включає в себе поєднання суб'єктивну оцінку особистості, оцінку себе відносно інших та оцінку інших відносно себе. Подібний процес є динамічним, зазнає постійних змін і розвитку. Він бере свій початок в перші хвилини життя немовляти і продовжується до самої смерті. Дитина набуває досвіду, вибудовуючи індивідуальний стиль і способи сприйняття і засвоєння пережитого. Одним з варіантів успішного розвитку самосвідомості є постановка «єго» дитини [10].

Процес формування ідентичності вимагає додаткової уваги та детальнішої розгляду. З часом світогляд змінюється, розвиваються та видозмінюються пріоритети, світогляд, зовнішні умови, а отже, має змінюватись і особистісна, сімейна, професійна ідентичності людини. Деякі елементи ідентичності людини можуть сформувати ще задовго до періоду дорослішання, проте така закономірність працює не з усіма її складовими. Дещо зі структури ідентичності тільки починає формуватись в досить зрілому віці. Трапляється, що життя людини йде не за тим сценарієм, за яким їй хотілося б: проблеми на роботі чи в сім'ї, відчуття, що знаходишся «не на своєму місці», це все може справляти на людину враження неповноцінності життя, хибності обраного шляху. Становлення ідентичності може протікати різними шляхами: хтось може бути в захваті від своєї роботи і саме вона залишить значний слід на формуванні особистості, для когось найважливішим може бути реалізувати себе в сімейному житті, в такої людини будуть

розвиватись ті елементи ідентичні, які найкраще відповідають обраному пріоритету.

Варто зазначити, що процес формування ідентичності є досить специфічним й індивідуальним для кожної людини, як правило він супроводжується рядом факторів:

- властивості та якості особистості;
- біогенетичні фактори;
- соціальний вплив;
- індивідуальні особливості життя.

Як вже було зазначено, ідентичність розвивається протягом всього життя людини, він є послідовним, проте піком його формування є ранній юнацький вік. Тому стає очевидною важливість участі старшокласників і студентів в таких видах діяльності, як навчальна, комунікативна, соціальна, трудова та ін. Це допомагає юній особистості розвинути свідомість, зазнати нового досвіду, оволодіти психологічними основами, вибудувати орієнтаційно-мотиваційну складову, що позитивно впливає на адекватне формування ідентичності людини, її світосприйняття, гармонійність і цілісність.

Стан «розмитості» кордонів особистого Я може сформуватись за повноцінних умов для розвитку ідентичності. Наслідками є невпевненість, деяка розгубленість, значні сумніви в можливості впливати на своє власне життя. Вчені зазначають той факт, що відчуття розмитої ідентичності, як правило, дає про себе знати в період відчуття молодою людиною спектру складних переживань, які пов'язані з гострою потребою фізичної близькості, тягарем вибору професійного життя, психологічним, соціальним та особистісним самовизначенням.

Подібному періоду притаманні рольова невизначеність та конфлікт ідентичності. До прикладу, розмитість ідентичності в сфері близьких відносин – це надмірне злиття з партнером, втрата себе в стосунках, стереотипізація та формалізація міжособистісних стосунків, нескінченний пошук і зміна нових і нових партнерів.

Наслідком тривалого процесу розвитку і нестійкості ідентичності може бути її цілковита втрата. Подібне явище не прив'язане до конкретного вікового періоду, воно може бути викликане нештатними обставинами у людини будь-якої вікової категорії. Існує суттєва різниця між поняттями «втрата ідентичності» і «криза ідентичності». Друге притаманне для підліткового періоду і є неминучим переломним моментом в житті людини. Цікаво, що криза особистості вважається невід'ємною частиною становлення особистості, свідчення адекватності і плановірності її розвитку, в той час як втрата ідентичності є кризою ідентичності, яка переходить в патологію. Часто втрата ідентичності виражають через ігнорування соціальних ролей.

Юнацький вік є важливим рубіжем для професійного становлення особистості, як правило, це 16-17 років і 21-23 роки. Ці вікові етапи вважаються досить суперечливими в житті людини, оскільки передбачають важливі життєві вибори та зміни в житті та свідомості особистості. Найактивніше професійна рефлексія формується в студентському віці. Дана фаза вступає в залежність від якості і повноти проходження попередніх життєвих етапів і дає змогу перейти до наступних. Існує ряд Я-структури, які мають пройти розвиток для переходу до наступної фази.

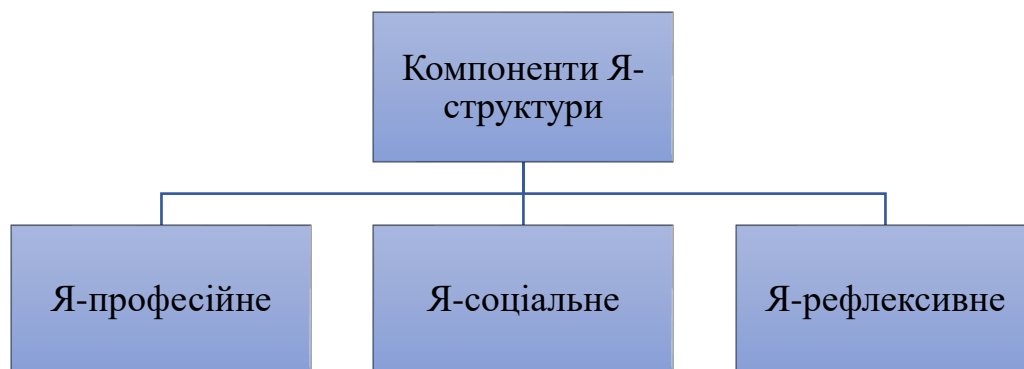

Рис. 1.1.1. Компоненти Я-структури особистості»

Під час вікового періоду 15-24 років молода людина намагається прийняти на себе різні ролі, як в професійному, так і соціальному житті, орієнтуючись на свої знання, перспективи та можливості. Під час

синтетивної фази (як правило, 15-17 років) підліток робить перші кроки для вибору професії, здійснюючи так званий передвибір. Це дозволяє порівняти свої очікування з реальним життям, а також оцінити свої знання та особистісні якості через призму вибору майбутньої професії. Віковий період з 18 до 20 років вважається перехідним, у цей часовий проміжок відбуваються спроби прояву і реалізації себе в різних життєвих сферах. Період з 21 до 24 років характеризується пошуком поля діяльності з точки зору професійного життя, індивід «випробовує» себе, а також реалізовує професійні можливості [15].

Як раніше було зазначено, пріоритетним завданням, з яким стикається молодь, за теорією Е. Еріксона є становлення почуття ідентичності в супротив труднощам і невизначеності свого «Я».

Рис.1.1.2. Контрольні питання під час становлення особистості

Під час пошуку особистісної ідентичності, індивід вирішує для себе, що для неї є найважливішим і надалі оцінює свої дії і дії інших людей у відповідності до обраних орієнтирів. Даний процес нерозривно пов'язаний з процесом усвідомлення своєї компетентності та особистісної цінності.

З точки зору Е. Еріксона, значущим механізмом під час формування ідентичності є планомірна, поступова і послідовна ідентифікація дитини за допомогою дорослого. Таке самовизначення дає основу для розвитку ідентичності підлітка. У підлітковому віці особистість старається оформити

свої цінності, систему оцінювання, світосприйняття в єдину картину. На етапі ранньої юності особистість намагається здійснити переоцінку своїх поглядів, цінностей, а також себе в цілому, а також стосунків з близькими і суспільством в цілому. Такі зміни проходять у емоційній, фізичній та соціальній сферах. Відбувається безперервний, трудомісткий процес, основна ціль якого пізнання і повноцінне прийняття себе, трансформація структури особистості і самоідентифікація [20].

Далі пропонуємо розглянути теорію розвитку особистості, засновану Ш. Бюлером. В її основу покладене вчення про періодизацію етапів життя людини. Умовний розподіл проводиться за критерієм інтенційності спонукань щодо цілепокладання і досягнення цілей. Дана класифікація поділяє життя людини на п'ять основних фаз.

Розвиток і дорослішання особистості, за висловами Бюлер, проявляють себе в особливостях психічних процесів, явищ і властивостей індивіда, вони є специфічними для кожного періоду (фази) життя. Наприклад, підліткам і юнацтву притаманна психологічна пубертатність, вона взаємопов'язана зі становленням і подальшим розвитком певних форм рефлексії:

- визначальної;
- порівняльної;
- синтезуючої.

Науковець притримується думки, що психологічна пубертатність народжується внаслідок виникнення і зростання потреби молодого людини в доповненні своєї особистості (свого Я) особистістю іншого (Ти). Так пояснюється зумовленість та розвиток вище перелічених форм рефлексії.

Варто зазначити, що гармонізація особистості, її самовизначення в період ранньої юності переплітається з формуванням індивідуального світобачення та світосприйняття. Підліток може досягти формально-логічного мислення через осягнення свого внутрішнього світу. В свою чергу, інтелектуальний розвиток характеризується накопиченням і систематизацією знань, бажанням дослідити

свою особистість, саме рефлексіє стає основою для побудови життєвих позицій в період ранньої юності [25].

Процес пошуку ідентичності може протікати по-різному. Один з варіантів вирішення складнощів ідентичності складає приміряння різних ролей. Подібна процедура допомагає знайти «близьку» сферу діяльності та підходящу соціально роль, що суттєво допомагає в зміцненні особистості. Проте не 100% людей стикається з кризою ідентичності, трапляються випадки, коли особистості вдається уникнути цього явища. Як правило, це підлітки, які повністю переймають установки, цінності і бажання своєї сім'ї, не піддаючи їх критичному осмисленню і трансформації. Часто, шлях до становлення ідентичності тяжкий і тернистий, він наповнений перепонами і випробуваннями. Навіть за умов невисокої тривожності та вдалих життєвих обставин, індивід зазнає значного дії стресу, оскільки це неминучий супутник змін, які передбачають вихід зі звичних умов життєдіяльності (наприклад, нова діяльність, нове оточення тощо). Кожен життєвий етап вимагає адаптації до нових умов. Важливими для мінімізації травматичного досвіду під час цього процесу є впевненість в собі, підтримка з боку оточуючих, особливо значимих людей, компетентність і тому подібне [28].

Одним з важливих етапів формування особистісної ідентичності є навчання вибудовувати близькі, довірливі стосунки з партнерами: друзями, коханими, родичами. Близькість є основоположним фактором в процесі побудови інтимних стосунків, лише так можна отримати справжнє задоволення від взаємодії з партнером. За словами Е. Ериксона, формування і розвиток близькості – найвагоміший здобуток періоду ранньої дорослості. У разі несформованості здатності встановлювати близькі взаємозв'язки в юнацькому віці, людина може мати значні труднощі з соціальною адаптацією, почуватись самотньою, пригніченою, тривожною не лише в цей період, а й все подальше життя.

З іншого боку, значний вплив на розвиток ідентичності в цей період здійснює процес оволодіння професією і професійного становлення. В

юнацький період людина самовизначається в особистісній і професійній сферах, а також виокремлює свій життєвий шлях. Саме в період молодості людина закріплює себе в професії, яку обрала, з цього починається її шлях формування та вдосконалення її професійної віртуозності. Молодість – це лише початковий, а не завершальний етап професійної підготовки [20].

Вважається, що людина в період молодості є найбільш витривалою і працездатною, вона здатна витримати значні фізичні і психологічні навантаження, а також знаходиться на піку можливостей оволодіння складними інтелектуальними технологіями. Саме в цей час індивід з найбільшою легкістю здобуває необхідні професійні знання, навички та вміння. Здійснюється найефективніший розвиток особистісних і професійно важливих якостей таких, як ініціативність, адаптивність, чіткість, мужність, креативність, організаторські здібності, швидкість реакції та інше. Отже, все це призводить до набуття професійної компетентності і майстерності. Головними новоутвореннями юнацького періоду є саме сімейні відносини та професійна компетентність.

1.2. Міжособистісні стосунки як невід’ємна частина становлення життєдіяльності особистості

Міжособистісні стосунки – це всі види зв’язків, впливу та взаємодії між особами, які є учасниками якоїсь певної групи. Однією з головних ознак міжособистісних стосунків є емоційне забарвлення під час взаємодії. Спираючись на це, подібні стосунки можна визначити, як конект людей, що виникає в процесі міжособистісної взаємодії в групі, як правило, має неформальний характер та емоційно забарвлений, несе в собі значимість оцінки партнерів відносно один одного.

Привабливість та взаємний вплив є основою міжособистісних стосунків людей. Міжособистісна взаємодія приховує під собою широку сукупність різноманітних явищ, домінуючим серед них привабливість однієї особистості

для іншої. Вона допомагає регулювати глибину, сталість, унікальність і неповторність стосунків партнерів по взаємодії.

Виходячи з цього, стає очевидним, що задоволеність або незадоволеність іншим є фундаментальним критерієм для оцінки міжособистісних стосунків. Основними складовими привабливості є притягання індивідів та їх симпатія один до одного. Симпатія та антипатія виступають в ролі переживання задоволеності чи невдоволеності від зв'язків, в той час як, невід'ємною складовою цих переживань є процес притягання або відштовхування між особистостями.

Привабливість або непривабливість між людьми здатна приймати вигляд усталених зв'язків між індивідами та закріплюватись у вигляді прихильності або неприхильності. Деяким видам стосунків, наприклад, таким як дружні, романтичні, подружні, товариські, приятні характерне прагнення бути разом, часто спілкуватись і взаємодіяти, з часом такі бажання можуть перерости в потребу. Також важливим регулятором для стосунків є мотивація, в першу чергу такі її три аспекти: «я хочу», «я можу» і «мені потрібно». Найчастіше, для побудови якісних взаємних стосунків потрібна «співпраця» можливостей і бажання особистості. Потреби ж є головними рушійними силами для створення, розвитку та закінчення стосунків.

Але не все так однозначно, оскільки взаємообмін почуттями, думками, обговорення вчинків і різних точок зору під час взаємодії здатні змінити установки, поведінку, погляди людини, що може позитивно відобразитись на ефективності праці особистості. Така неоднозначність носить назву феномену взаємного впливу людей один на одного.

Взаємний вплив людей один на одного націлений на створення сталих характеристик, оцінки, поведінки, які зумовлюються подібністю. Це стимулює схожість поглядів і інтересів, ціннісних орієнтирів, зближує людей, іншими словами, відбувається процес уподібнення особистостей, які входять до однієї групи. Основними механізмами взаємовпливу вважаються: імітація, навіювання, конформність, а також переконання.

Конформність – це свідомий процес усвідомленої оцінки, поведінки, а також установок людини під впливом дії групи. Як правило, це можна відслідкувати у змінні ціннісно-орієнтирник показників, моделей поведінки, очікувань, наслідувань групових норм та прийняття ролей, які диктує група. Величина конформності особистості визначається ступенем її готовності приймати правила, оцінки та діяти відповідно до зовнішніх очікувань групи. Подібне узгодження може мати дві форми: поверхневу і глибину. Друга ж призводить до зміни диспозиції індивіда. Глибину сприйняття соціального тиску і конформності можна визначити через призму соціальних ролей, які приймає на себе людина. Існує значна різниця між поняттями конформність, що несе в собі ситуативних характер і конформізм як сталу рису характеру.

Конформність незамінний супутник життя людини, оскільки у різній мірі, але нам все ж доводиться узгоджувати свої цінності, поведінки, орієнтири з соціумом та соціальними нормами. Що стосується конформізму (в ролі риси характеру), то це, в першу чергу, стосується невміння проявляти власну позицію, швидкого переключення поглядів, думок, оцінок і поведінки відповідно до нав'язуваних ззовні.

Вплив особистостей одна на одну залежить від рівня визначеності або невизначеності подій та факторів, які приймають участь у прийнятті рішення. Подібна залежність спостерігається за таких умов: коли визначеність завдання висока, імовірність зміни позиції, оцінки, думки низька, і навпаки, коли визначеність завдання низька, імовірність зміни вище перелічених факторів висока. Що стосується адекватності виконання завдання і прийняття рішень, що в першому випадку вона буде значно вищою, ніж в другому.

В процесі переконання і впливу значну роль відіграють симпатії та антипатії. Якщо ви подобаєтесь людині, викликаєте в неї симпатію, отримати її згоду і прихильність буде легше, ніж якщо викликаєте негативний полюс цього явища. Антипатії часто викликають не лише незгоду, а й призводять до супротиву, конфронтації. За умов симпатії, людина більш вразлива до впливу, який спрямований на неї, антипатії, в свою чергу, віддаляють людей один від

одного, дещо ізолюючи їх, при цьому ускладнюючи взаємовплив. Людина більш байдужа до думок, оцінок і висловів людей, які їй не подобаються [31].

Варто зазначити, що в умовах трудової діяльності симпатії і антипатії можуть значно заважати на процес прийняття рішення, робити його неадекватним і необ'єктивним, тому існує думка, що варто притримуватись таких нейтральних стосунків, які сприяють найбільш ефективній діяльності.

Міжособистісні впливи можуть призводити до змін особистісних характеристик людини. В процесі взаємодії в індивідів можуть з'являтися, як риси характеру, які стимулюють їх схожість, так і такі, що набувають протилежних властивостей. Наприклад, серед вчених існує думка, що вияв доміантних рис у батька формує протилежну рису - пасивність у дитини, в той час як схильність до доміантності у матері позитивно впливає на розвиток подібної властивості у дитини.

В цілому закономірності міжособистісних стосунків, які провокують зближення характерологічних особливостей людини, називаються законом «міжособистісних уподібнень». Також існує частковий прояв цього закону, його прийнято вважати ефектом «поляризації» рис характеру. Подібний ефект формується в результаті тривалого спілкування.

Пік залучення індивідуальних характеристик відбувається під час подружніх та дружніх стосунків. Як правило, приятельські та стосунки знайомства описуються включенням у спілкування в більшій мірі соціокультурних та видових індивідуальних особливостей.

Перейдемо до розгляду наступного критерію: вибіркості партнерів. Її можна описати за допомогою декількох ознак, які мають вагоме значення для побудови та розвитку стосунків. Вважається, що найбільшу вибіркості людина проявляє у таких видах стосунків: кохання, дружба, а також подружні, протилежний полюс цього критерію – у знайомствах.

Переглянемо трохи статистики:

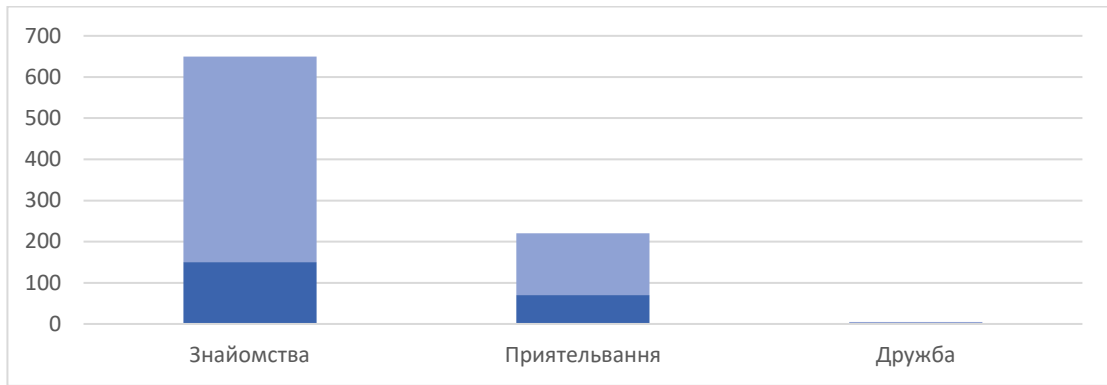

Рис. 1.2.1. Середнє число осіб, з якими людина має певні види контактів

Щодо функцій стосунків, то вони виявляються в різності їх сенсу та змісту для партнерів. Допоміжними критеріями диференціювання міжособистісних стосунків є «відстань» між партнерами, частота та тривалість конектів, вимоги до стосунків, партнерів та норми спілкування. Основна закономірність виглядає таким чином: зі скороченням дистанції між партнерами збільшується частота їх контактів.

Міжособистісні зв'язки є одним з найважливіших аспектів життя для людини. Неформальний характер, суб'єктивна значущість, емоційне багатство створюють підґрунття для реалізації міжособистісного впливу на індивіда.

Ставлення однієї людини до іншої проявляється в процесі спілкування. Термін «спілкування» є одним з основних предметів вивчення для психологічної науки. Соціальна функція спілкування передбачає як основну роль передання накопиченого суспільно значимого досвіду. Його особливість в тому, що під час спілкування одна особистість ділиться своїм суб'єктивно сприйнятим світом з іншими особистостями, при цьому відбувається обмін цінностями, думками, почуттями, інтересами, постулатами поведінки. В процесі спілкування відбувається формування особистості людини, вона самовизначається, проявляючи свої особистісні особливості.

Спілкування є основним інструментом для формування соціальних норм, взаємодії, інтеграції особистостей. Обов'язковою умовою для існування групи як цілісної системи є спілкування. За допомогою спілкування люди можуть

скоординувати свої дії, а так задовольнити соціально-психологічну потребу у підтримці і спілкуванні.

Спілкування нерозривно пов'язане з діяльністю людини. Всі форми спілкування є формами діяльності соціума, так як люди постійно спілкуються, обмінюються інформацією в процесі своєї діяльності. Спільна діяльність утворюється в процесі поєднання діяльності однієї людини з діяльністю іншої. У процесі спільної діяльності особистість вибудовує зв'язки не лише типу людина – об'єкт діяльності, а й типу людина – людина. Взагалі сутність всього спілкування полягає в формуванні взаємодії особистостей [30].

Як правило, спілкування можна розглядати з багатьох сторін:

- в якості діяльності;
- в якості умови діяльності;
- в якості окремого виду діяльності.

Головним результатом зв'язку спілкування і діяльності є те, що завдяки першому відбувається організація другого. Побудова спільного плану вимагає від усіх учасників групи усвідомлення спільної цілі, засобів, за допомогою яких можна реалізувати проходження і контроль обраного шляху, розуміння найкращого способу розподілу функцій та обов'язків.

Особливості спілкування під час спільної діяльності полягають у можливості координувати та організувати діяльність як групи в цілому, так і окремих її учасників. У процесів спілкування особистість розвивається, збагачує свою діяльність, вибудовує нові зв'язки і стосунки.

Важливу роль під час спілкування відіграють його функції. Саме тому ми пропонуємо розглянути одну з класифікацій функцій спілкування за Б. Ломовим.

Інформативно-комунікативна функція спілкування проявляється в процесі створення, передачі та отримання інформації. Перебіг даної функції поділяється на кілька рівнів:

- 1) здійснення згладжування розбіжностей інформації, що передається між особами, які контактують між собою;

2) на другому рівні передається інформація та приймаються рішення. Сюди приписують процеси навчання, інформування тощо;

3) на цьому рівні люди, як правило, прагнуть зрозуміти інших. Відбувається судження і критична оцінка результатів взаємодії (зазвичай це порівняння поглядів, узгодження або неузгодження з думкою, цінностями іншої людини).

Регуляційно-комунікативна функція передбачає врегулювання поведінки людини. В ході спілкування особистість може здійснювати вплив не лише на свою поведінку, а й на поведінку оточуючих, реагувати, змінювати їх дії. Спілкування допомагає налагодити процес взаємодії. Це можливо завдяки таким явищам, як властивості спільної діяльності. Наприклад, психологічна сумісність людей, їх здатність співпрацювати разом, уміння здійснювати взаємну мотивацію та стимуляцію до дій, а також можливість корекції власної поведінки і поведінки іншої людини. Дана функція тісно пов'язана з такими феноменами, як імітація, навіювання, конформність та переконання, їх ми вже розглядали раніше.

Афективно-комунікативна функція відповідає за емоційну складову спілкування. Взаємодія здійснює вплив емоційний стан особистості. Емоційна сфера входить до ряду засобів, за допомогою людини виражає своє ставлення до навколишнього середовища і соціуму в тому числі.

Як вже було зазначено, спілкування – це одна з форм міжособистісної взаємодії. На фоні цього Г. Андреева виділила три основні сторони спілкування.

Комунікативна передбачає обмін інформацією, інтерактивна, в свою чергу, відповідає за взаємодію між людьми, та перцептивна сторона, яка заключається в розумінні однієї особистості іншою.

Комунікативна сторона передбачає реалізацію процесу обміну інформацією, але не повністю пояснюється з боку інформаційної теорії. Спілкування – це не просто передання і сприйняття інформації, це особливий вид взаємостосунків мінімум двох людей, які виступають в якості суб'єктів

взаємодії. Окрім процесу обміну інформацією, який відбувається в ході спілкування, відбувається залучення людиною її психічних процесів для сприйняття мотивів іншої людини, її точки зору, аналізу отриманих сигналів, розвивається вміння орієнтуватись на партнера по комунікації [30].

Під час міжособистісної комунікації вагоме значення має важливість (або значущість) інформації, а також прагнення людини уловити її основний зміст. Ефективність процесу комунікації пов'язана з впливом, які люди вчиняють один на одного, простіше кажуть, річ іде про трансформацію типів стосунків, яку вибудувались між суб'єктами комунікації. Повертаючись до недосконалості інформаційного підходу, хочемо зазначити, що такий вплив вислизає з уваги даної концепції.

Комунікаційний вплив можливий лише за умови узгодженості системи розшифровок і значень усіма членами групи (учасниками комунікації). Тільки в такому разі партнери можуть досягти взаємопорозуміння. В протилежному випадку в процесі взаємодії можуть виникати певні перешкоди, їх прийнято називати комунікативними бар'єрами. Такі бар'єри виникають унаслідок впливу психологічних факторів: різниця в сприйнятті, ціннісних орієнтирах, відмінність особистісних позицій, установок, індивідуальні особливості особистості.

Деструктивні стосунки – це стосунки, що ніколи не мають розвитку, з тієї причини, що більшість основних моментів періодично повторюються. Коли людина перебуває в таких стосунках, вона фактично не розвивається, втрачає себе, ігнорує свої бажання і потреби, знецінює себе, як особистість, знижується її самооцінка. Часто, у людей, які знаходяться в деструктивних стосунках, погіршується психосоматичний стан, це зумовлюється негативним впливом постійних стресів і напруги на фізичне і психологічне благополуччя людини.

Розглянемо ознаки конструктивних і деструктивних стосунків.

Ознаки конструктивних відносин:

- партнери здатні говорити про свої проблеми на спільно вирішувати їх;

- партнери проявляють повагу до іншого;
- адекватна самооцінка особистостей;
- жоден з партнерів не соромиться «бути собою»;
- партнери мають почуття гідності, рівності та свободи;
- основна турбота партнерів – загальне благо пари.

Ознаки деструктивних відносин:

- образи, страждання;
- проблеми з самооцінкою;
- порушення свобод і прав партнера;
- заперечення наявних проблем;
- часте почуття тривоги, фрустрація, постійні страхи, депресія, високий рівень незадоволення;
- почуття марності стосунків;
- періодичні акти маніпуляції партнером.

В умовах конструктивності стосунків, партнери здатні вільно обговорювати, проблеми, які виникають в парі, брати на себе відповідальність за відносини та психологічну атмосферу, що сформувалась.

Існує велика кількість можливих причин виникнення деструктивних стосунків. Найпоширеніші серед них представлені на рисунку 1.2.8.

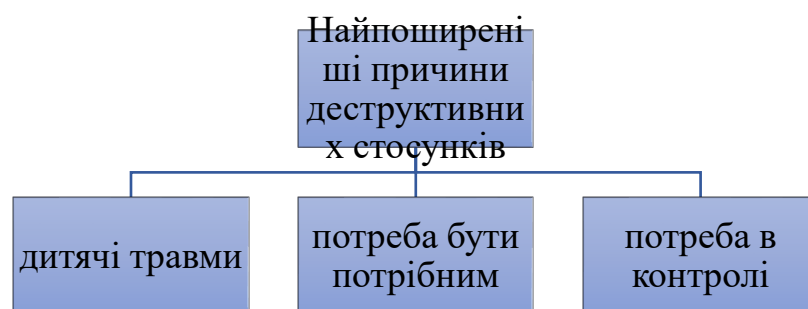

Рис. 1.2.2. Причини деструктивних стосунків

Отже, у даному параграфі ми розглянули розглянули такі основні поняття, як особистісна ідентифікація, міжособистісні стосунки, конструктивні та деструктивні стосунки.

Висновок до I розділу

Розвиток становлення ідентичності – це процес, який проходить на більшості ланок психологічних процесів, а найчастіше – на підсвідомості особисто людини. Ідентичність як процес ні в якому разі не може створити своє логічне закінчення, оскільки «будівництво» та покращення системи ідентичності відбувається на протязі всього життєвого шляху людини. Враховуючи те, що за великий пубертатний період успіхи, наприклад, в єдності то подальша зміна особистості бачиться лише як доповнення або зміна того, що маємо, не змінюючи початкових функцій.

Аналізи періодизації молодості доводять, що певні якості ідентичності людини є природними ланками зміни і мають можливість виступати в ролі аналізу та параметрами періодизації молодості в загальному випадку (етапу переходу від молодості до зрілості).

Переважає кількість проблематик міжособистісних стосунків вивчає така наука, як соціальна психологія. Це галузь знань займається дослідженням закономірностей стосунків індивіда і його оточення, поведінки і діяльності, які зумовлені впливом соціальних факторів, а також займається питаннями психологічної сумісності людей, лідерства, соціального становлення особистості, прийняття рівень під дією дією оточуючих, партнерських стосунків, впливу соціального оточення на формування особистісної ідентичності.

Конструктивні стосунки – це відносини, які склались між партнерами, основними компонентами яких є взаємна повага, кохання, рівність, емоційна привабливість та змога розвиватись.

Знання таких основ дозволяє полегшити пошук способів ефективного формування особистості, дає можливість покращити якість міжособистісних зв'язків, а також впливати на взаємостосунки в середині малих і великих груп.

РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ залежно ВІД ТИПІВ ЇХ МІЖОСОБИСТІСНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

2.1. Організація дослідження особистісної ідентифікації і типів міжособистісних зв'язків студентів-психологів

Психодіагностичне дослідження залежності особистісної ідентифікації від типів міжособистісних зв'язків психологів складається з таких етапів:

Дослідження особистісної ідентифікації студентів психологів за методика дослідження особистісної ідентифікації (МІЛІ).

Дослідження типів міжособистісних стосунків студентів психологів за шкалою кохання і симпатії З. Рубіна, опитувальником «Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність» (ПЕА), а також тестом-опитувальником на міжособистісну залежність (Interpersonal Dependency Inventory).

Аналіз результатів за допомогою методів математичної статистики.

В дослідженні прийняли участь 20 студентського віку, які навчаються за спеціальністю Психологія.

Для проведення емпіричного дослідження встановлення залежності особистісної ідентифікації студентів психологів від типу їх міжособистісних стосунків були обрані наступні методики:

- Методика дослідження особистісної ідентифікації (МІЛІ).

Методика призначена для вивчення особистісної ідентичності.

Ідентичність - результат активного рефлексивного процесу, що відбиває справжні уявлення суб'єкта себе, власному, а чи не нав'язаному шляху розвитку та супроводжується відчуттям особистісної визначеності, тотожності і цілісності, дає можливість суб'єкту сприймати своє життя як досвід тривалості і безперервності свідомості, єдності життєвих цілей і , дій та їх значень, які дозволяють діяти послідовно.

- Опитувальник «Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність» (ПЕА)

Методика створена для вимірювання ступеня розуміння, емоційної привабливості та поваги партнерів.

Опитувальник складається з 45 тверджень, що стосуються взаємостосунків

між партнерами у любовних відносинах. У основу опитувальника закладено три шкали, які можна помітити у методики: розуміння, емоційне тяжіння та авторитетність (повага). Кожна шкала включає з 15 питань – тверджень.

У відповідності до ключа підраховується сума балів, які були отримані випробуваним.

Загальна кількість балів у межах однієї шкали є числовою мірою параметра, що досліджується. Отже, методика дозволяє виміряти міру розуміння, привабливості та поваги в шкалі 0 - 30 балів, де 0 і 30 відповідно найменша та найбільша кількість балів за шкалою.

Шкала "Розуміння" - 1 - 15 твердження.

Шкала "Емоційне тяжіння" – 16 – 30 затвердження.

Шкала "Авторитетність (повага)" – 31 – 45 затвердження.

Розуміння - це наявність у людини уявлення про картину особи партнера, суб'єктивне відчуття знання його індивідуальних особливостей. Особистість, що відзначає високий рівень розуміння, не зазнає значних труднощів в інтерпретації поведінки, думок, почуттів, бажань, намірів партнера, з легкістю може враховувати їх під час комунікації з партнером.

Нерозуміння - відсутність чіткого уявлення про особистості партнера, складнощі в інтерпретації, поясненні, розумінні його думок, поведінки, вчинків, почуттів.

Емоційне тяжіння – бажання спілкуватися з партнером, мати з ним справу, проводити спільний час, займатися спільною справою, привабливість партнера.

Низькі оцінки за цією шкалою характеризують труднощі у спілкуванні у партнерів, втомлюваність партнерів один від одного.

Авторитетність (повага) - критерій того, наскільки партнер сприймається як особистість, наскільки людина поділяє його світобачення, позицію, думки, інтереси та сприймає їх за зразок.

Неповага - зневага до особистості партнера.

- Шкалою кохання і симпатії З. Рубіна.

Тест розроблений для встановлення того, що є переважаючим у стосунках: кохання чи симпатія. Напочатку шкали з Рубіна, а саме кохання і симпатія були представлені у вигляді двох наборів тверджень, кожен з яких містив в собі 13 пунктів. Пізніше, по мірі роботи над вдосконаленням методики кількість висловлювань була зменшена до 9. З. Рубін опирався на деякі теоретичні уявлення про закономірності структури досліджуваних явищ.

Основоположними компонентами для виміру кохання він вважав: турботу, прихильність, ступінь інтимності стосунків.

В свою чергу, симпатія визначає: рівень захоплення, рівень поваги і рівень подібності об'єкта оцінку з особистістю, яку опитують.

- Тест-опитувальник на міжособистісну залежність (Interpersonal Dependency Inventory)

Методика призначена для діагностики залежності від іншої людини – інакше любовної залежності, від партнера, у широкому розумінні цього слова, у дитячо-батьківських відносинах.

Тестові шкали:

1) Емоційна опора на інших (ЕО) (Emotional Reliance on Others) – потреба в опіці, захисті, порадах з боку інших, надмірна залежність від зовнішньої оцінки, чужої думки.

2) Невпевненість у собі (Н) (Lack of Self-Confidence) - перевага позиції веденого, нездатність самостійного прийняття рішення, поступливість, непевненість у власній думці.

3) Прагнення автономії (А) (Assertion of Autonomy) - самодостатність, схильність до дистанціюванню з інших, уникнення тривалих міжособистісних зв'язків, прагнення самотності.

Підсумкове значення залежності (З) підраховується шляхом підсумовування отриманих балів за першими двома шкалами та віднімання з цієї суми балів, отриманих за третьою шкалою: $Z = E0 + H - A$.

Опитувальник міжособистісної залежності може бути використаний як в індивідуальній, так і у груповій формі діагностики. Виконання опитувальника не потребує обмеження у часі та займає, як правило, 15-20 хвилин.

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів за методиками

Як вже було зазначено, в дослідженні приймали участь 20 студентів психологів. За результатами тестування за методикою дослідження особистісної ідентичності (МІЛІ) були отримані наступні результати (представлені в таблиці 2.2.1):

Таблиця 2.2.1

Дані відсоткового співвідношення типів особистісної ідентифікації студентів-психологів за методикою МІЛІ

Тип ідентичності	Кількість респондентів
Передчасна ідентичність	5%
Дифузна ідентичність	25%
Мораторій	50%
Досягнута ідентичність	5%
Псевдоідентичність	15%

Як бачимо з таблиці, в тестування взяли участь особистості, які представляють всі види ідентичності за методикою, що сприяє глибшому і точнішому результату встановлення залежності. Отже, перейдемо до

детальнішого розгляду результатів. 1/2, тобто половина респондентів має такий тип ідентичності, як мораторій. Це свідчить про процес активного пошуку себе і становлення власної особистості, як ми вже знаємо, мораторіям часто притаманна тривожність, що в умовах сьогодення може бути пов'язане з війною і постійним відчуттям небезпеки. Четверті опитуваних притаманна дифузна ідентичність. Зазвичай це люди, які переживають певні труднощі/або пережили, що похитнуло їх самооцінку і віру в себе. Ще 15% опитуваних відносяться до псевдоідентичного типу. Такі люди більш схильні до впливу стереотипів, проте досить наполегливі, можуть мати певні проблеми з соціальними зв'язками, що може відобразитись на партнерських стосунках також. 5% припадає на передчасну ідентичність, що говорить про малий відсоток залежних особистостей, які мають низьку здатність до здійснення самостійних життєвих виборів. Такий же малий відсоток (5%) особистостей, які мають досягнути, сформовану ідентичність, вони зрізі в своїх поглядах, цінностях і самоставленні.

Отже, можна дійти висновку, що 95% мають певні труднощі зі становленням своєї ідентичності, або знаходяться в активному процесі. Лише 5% респондентів «ефективно» сформувані свою ідентичність, визначити життєві цілі і пріоритети, стали самостійними і здатні повною мірою, як досягнути, так і викликати складні складні соціальні почуття.

Після проведення тестування та обробки результатів за шкалою кохання і симпатії Рубіна ми провели певну градацію за рівнями та отримали результати, які наведені в таблиці 2.2.2.

Дані відсоткового співвідношення рівнів кохання і симпатії у студентів-психологів за шкалою Рубіна

Параметр стосунків	Кількість респондентів, які мають		
	Низький рівень (7-13)	Середній рівень (14-20)	Високий рівень (21-28)
Кохання	0%	30%	70%
Симпатія	0%	20%	80%

Отже, ми можемо спостерігати, що жодний з респондентів не спокутує низький рівень кохання до свого партнера, що свідчить про позитивний показник прив'язаності, інтимності та турботи в стосунках. 30% опитаних відчують середній рівень кохання до своєї партнерів. А аж 70% досліджуваних мають високий рівень кохання до своєї пари, що говорить про глибокі почуття, високий рівень інтимності, відчуття зв'язку з партнером та бажання піклуватися про нього.

Стосовно результатів за шкалою симпатії маємо наступну картину: жоден з опитуваних не має низького рівня симпатії до свого партнера. Отже, кожен досліджуваний має як мінімум достатній рівень поваги, захоплення, цікавості до своєї другої половинки (20%), а більшість з опитуваних мають високий рівень цих почуттів.

Також, вдалось дослідити загальний рівень емоційного ставлення в парі. Детальніше результати можна переглянути в таблиці 2.2.3.

Таблиця 2.2.3

Дані відсоткового співвідношення кількості студентів-психологів за рівнями загального емоційного ставлення до партнера

Параметр стосунків	Кількість респондентів, які мають		
	Низький рівень (14-26)	Середній рівень (28-40)	Високий рівень (42-56)
Загальне емоційне ставлення	0%	15%	85%

Як стає зрозуміло з результатів таблиці, 0% респондентів мають низький рівень емоційного ставлення, 15% - середній рівень та 85% - високий. Отже, можна стверджувати, що особистості, які були опитані, спокутують щирі емоції до свого коханого, що позитивно впливає на стосунки і сприяє їх розвитку.

Ще одна методика, за якою було проведене тестування – опитувальник «Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність» (ПЕА). Результати після підрахунків виглядають наступним чином (таблиця 2.2.4):

Таблиця 2.2.4

Дані відсоткового співвідношення студентів-психологів за параметрами стосунків за опитувальником «Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність» (ПЕА)

Параметр стосунків	Кількість респондентів, які мають		
	Низький рівень (0-10)	Середній рівень (11-20)	Високий рівень (21-30)
Розуміння	0%	20%	80%
Емоційна тяга	0%	30%	70%
Авторитетність (повага)	0%	85%	15%

Отже, після аналізу таблиці ми дійшли таких висновків: переважна більшість респондентів мають високий рівень розуміння своїх партнерів (70%)

та емоційної тяги (80%), це може проявлятися в намаганнях досягнути причину і мотиви дій партнера, бажанні допомогти йому, поцікнутися про нього, високій прив'язаності та чутливості. 30% і 20% проявляють середній рівень досліджуваних показників відповідно. Та жоден з респондентів не продемонстрував повного непорозуміння партнера, байдужості в ставленні до іншого.

Домінуюча кількість респондентів (85%) мають середній рівень авторитетності (поваги) по відношенню до людини, з якою перебувають в стосунках, це свідчить про поділ світобачення, інтересів, думки партнера, проте залишаються фактори, які не дають «злитися» з ним. 15% з тих, хто пройшов опитування виявили високий рівень даного критерія, що говорить про значну ступінь прийняття особистості коханої людини та перейняття її світосприйняття, ідеалів. Важливе значення має, що жоден респондент не виявив відвертої неповаги, презирливого ставлення до людини, з другою половинки.

- Ще одна методика, за якою було проведене тестування – Тест-опитувальник на міжособистісну залежність (Interpersonal Dependency Inventory). Пропонуємо переглянути результати за поділом, який запропонував автор методики. Він наведений в таблиці 2.2.5.

Дані відсоткового співвідношення кількості студентів-психологів за параметрами міжособистісної залежності за тест-опитувальником на міжособистісну залежність (Interpersonal Dependency Inventory)

Параметр стосунків	Кількість респондентів, які мають		
	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Емоційна опора на інших	40%	45%	15%
Невпевненість в собі	0%	90%	10%
Прагнення до автономії	10%	20%	70%
Залежність	35%	55%	10%

Отже, 45% всіх респондентів проявили від час тестування середній рівень емоційної опори на інших, що показує їх вміння балансувати між потребою в оцінках, підтримці та схваленні. Ще 40% мають низький рівень цієї характеристики, що свідчить про їх самостійність, незалежність. Проте 15% виявили схильність до потреби похвали, зовнішньої оцінки та іншого, що може проявлятися в стосунках у вигляді постійних очікувань, часто невиправданих.

Перейдемо до розгляду шкали «невпевненість в собі»: 90% студентів продемонстрували середній показник за цією шкалою, адже більшість мають якісь «слабкі місця», те, що вони вважають не ідеальним в собі. 10% занадто не впевнені в собі, їм постійно потрібне зовнішнє нагадування своєї цінності, як результат, стосунки можуть бути наповнені ревнощами, підозрами, неконструктивними образами та заздрощами. Та 0% проявили низький рівень невпевненості в собі, оскільки дуже рідко можна зустріти людину, яка вважає себе ідеальною та зовсім не піддається думці соціуму.

10% студентів мають низький рівень прагнення до автономії, а, отже, не схильні ухилятися від соціальних контактів чи боятися близькості. 20% проявили середній рівень цього показника і 70% - високий. Остання є сигналом

проблеми самотності в суспільстві, високого страху зближення з партнером і страху відкритись комусь, що могло сформуватись під впливом тенденцій соціуму, проблем в родині, особистісних характеристик тощо.

Високий рівень залежності в стосунках продемонстрували 10% респондентів, вони можуть мати певні складнощі з сепарацією, уособленням себе, як індивіда, знецінювати і втрачати інші сфери свого життя. Трохи більше половини респондентів (55%) мають середній рівень залежності і 35% - низький, а, отже, розуміють свою цінність навіть окремо від партнера, не намагаються «заповнити» все своє життя лише ним.

Для більш нагальної демонстрації отриманих результатів ми провели поділ показників кожної шкали на 5 рівнів (детальніше з розрахунками можна ознайомитись в додатках):

- 1) низький;
- 2) середній, що прямує до низького;
- 3) середній;
- 4) середній, що прямує до високого;
- 5) високий.

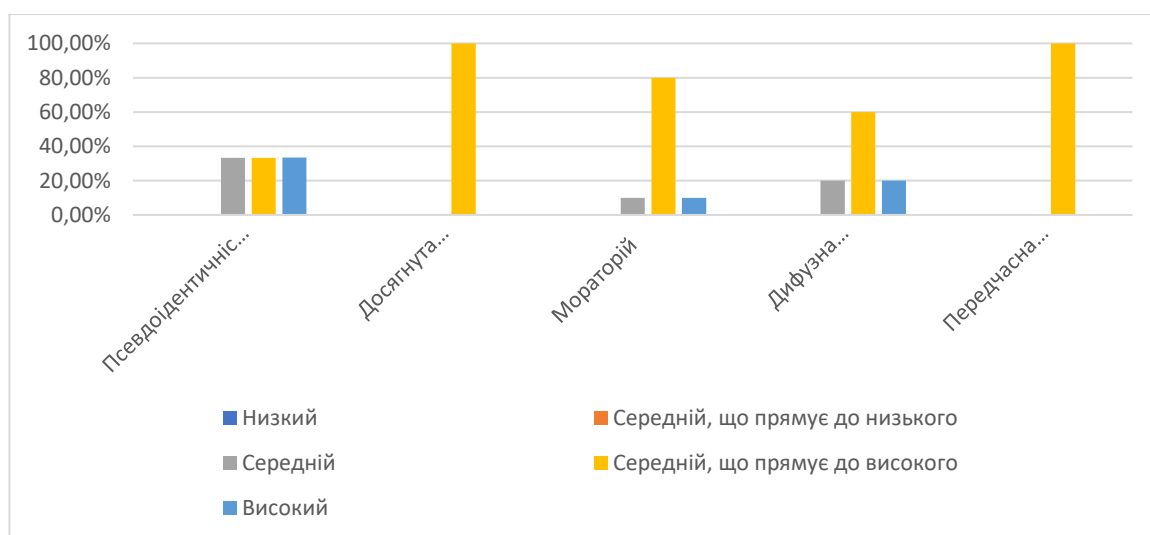

Рис. 2.2.1. Дані відсоткового співвідношення кількості студентів-психологів у відповідності до середнього рівня конструктивності їх стосунків відповідно до типу їх міжособистісної ідентифікації

На основі наведених даних можна зробити висновок тенденцію до високого рівня конструктивності у всіх типів ідентичності. Представники типу Псевдоідентичність рівномірно розподілились між середнім, середнім, що прямує до високого та високим рівнями. Респонденти, які мають дифузну ідентичність розподілились наступним чином: трохи більше половини (60%) мають середній рівень, що прямує до високого, решта розподілились між середнім і високим рівнем порівну. Домінуюча більшість мораторії (80%) схильна до середнього, що прямує до високого рівня конструктивності стосунків, ще по 10% схильні до середнього і високого рівнів. Всі з опитаних студентів, що мають досягнуту і передчасну ідентичність виявили схильність до побудови стосунків, які мають середній, що прямує до високого рівень конструктивності стосунків.

На перший погляд ми можемо спостерігати подібність результатів різних типів ідентичності, проте існують значні відмінності в показниках конструктивності стосунків і рівня цих показників, які є спільними для представників одного типу ідентичності, проте відмінні для іншого.

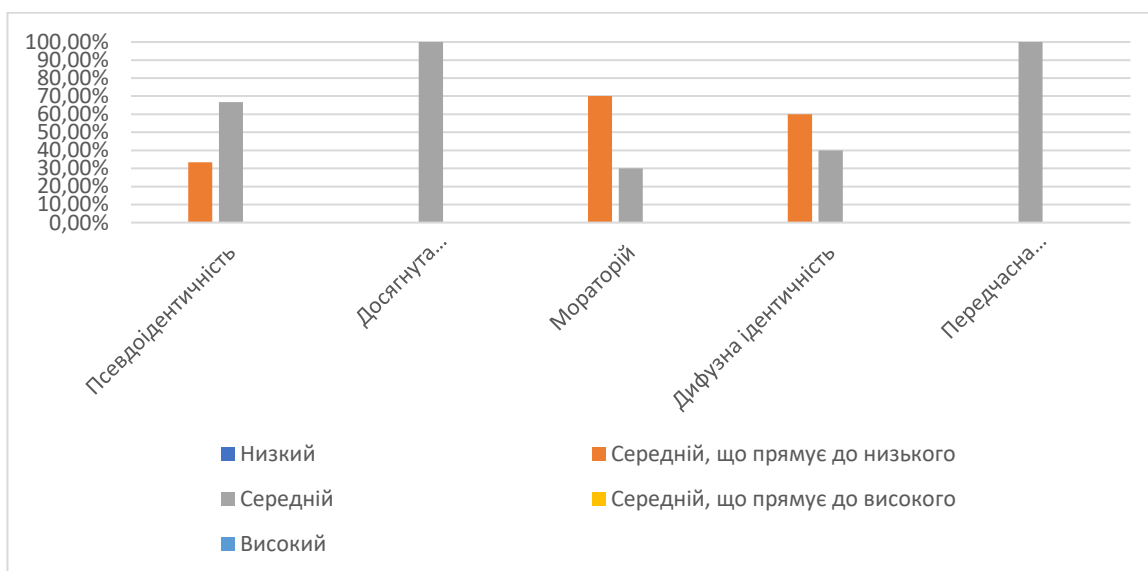

Рис. 2.2.2. Дані відсоткового співвідношення кількості студентів-психологів у відповідності до середнього рівня деструктивності їх стосунків відповідно до типу їх міжособистісної ідентифікації

Отже, проаналізувавши графік, можна дійти висновку, що всі опитані студенти досягнутої і передчасної ідентичності мають схильність до середнього рівня прояву деструктивних елементів в стосунках. Також таку схильність мають майже 70% респондентів з псевдоідентичністю, ще 33% мають стосунки середнього рівня, що прямує до низького. Така ж ситуація зі стосунками 30% і 70% мораторії відповідно. Представники дифузної ідентичності, яких було опитано продемонструвати наступні закономірності: 60% опитаних мають схильність до середнього рівня деструктивності, який прямує до низького, а ще 40% проявляють середній рівень негативних факторів у стосунках.

Як все було зазначено, ці далі надані для попереднього ознайомлення з особливостями ідентичності, тому пропонуємо перейти до більш детального розгляду факторів конструктивності/деструктивності і їх рівня, які є спільними для більшості представників одного типу ідентичності. Крок за кроком ми розглянемо особливості кожного типу ідентичності від псевдоідентичності до передчасної ідентичності.

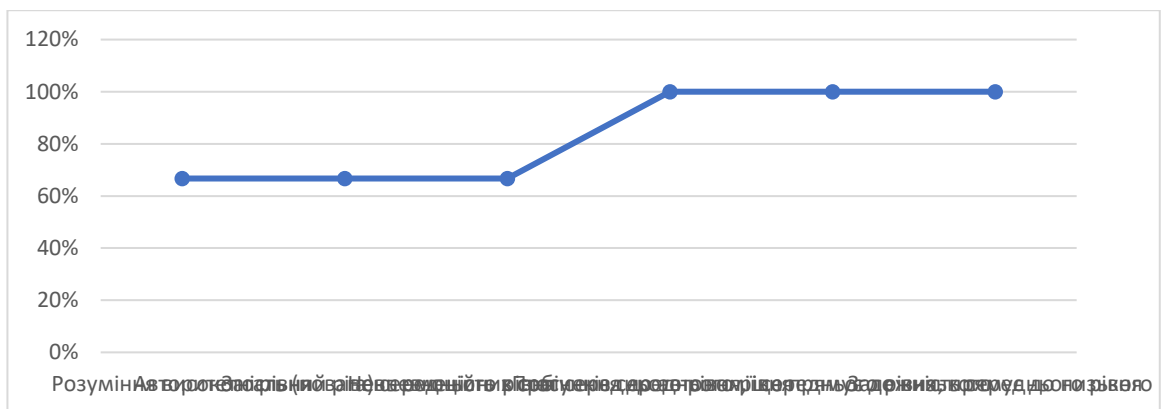

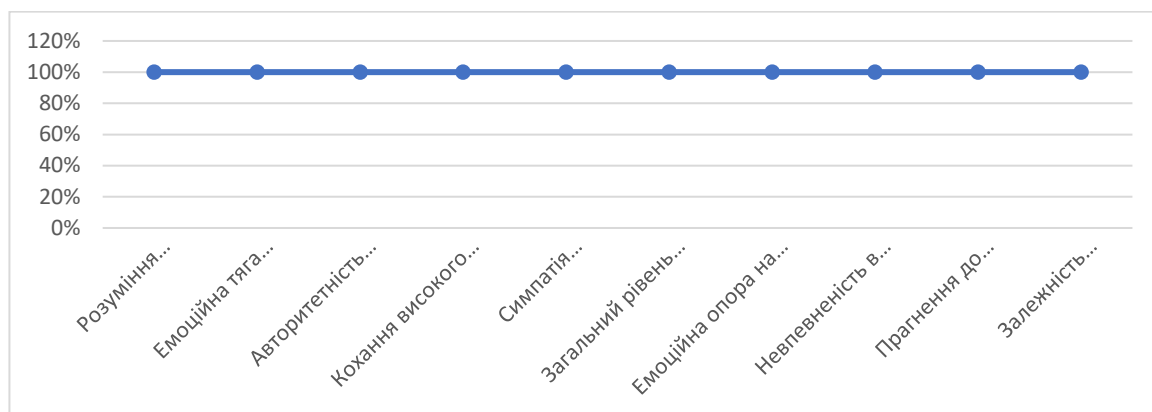
Рис. 2.2.3. Ознаки конструктивності і деструктивності стосунків, які приманні більшості студентам з псевдоідентичністю

Отже, очевидним є факт, що спільними проявами конструктивності стосунків у представників псевдоідентичності є розуміння високого рівня, а також загальний емоційний та авторитетність (повага) середнього рівня.

Спільними характеристиками деструктивності стосунків у студентів з псевдоідентичністю є невпевненість в собі та прагнення до автономії

середнього рівня, що прямує до низького, а також середній рівень залежності від партнера.

Наступним за допомогою рисунку 2.2.4 ми розглянемо основні особливості досягнутої позитивної ідентичності.

«Рис. 2.2.4. Ознаки конструктивності і деструктивності стосунків, які приманні більшості студентам з досягнутою позитивною ідентичністю

У 100% представників досягнутої позитивної ідентичності, що були опитані демонструють такі показники конструктивності стосунків: розуміння високого рівня, емоційна тяга середнього рівня, що прямує до високого, авторитетність (повага) середнього рівня, кохання високого рівня, симпатія середнього рівня, загальний рівень емоційних стосунків високого рівня; а також показники деструктивності стосунків: емоційна опора на інших середнього рівня, невпевненість в собі середнього рівня, що прямує до низького, прагнення до автономії середнього рівня, залежність середнього рівня, що прямує до низького.

Однорідність кількості респондентів пояснюється тим, що лише один респондент має досягнуту ідентичність. З цієї причини можна стверджувати, що для детальнішого вивчення особливостей досягнутої ідентичності потрібні додаткові дослідження.

Перейдемо до аналізу особливостей ідентичності мораторій в залежності від типів міжособистісних стосунків (рисунок 2.2.5).

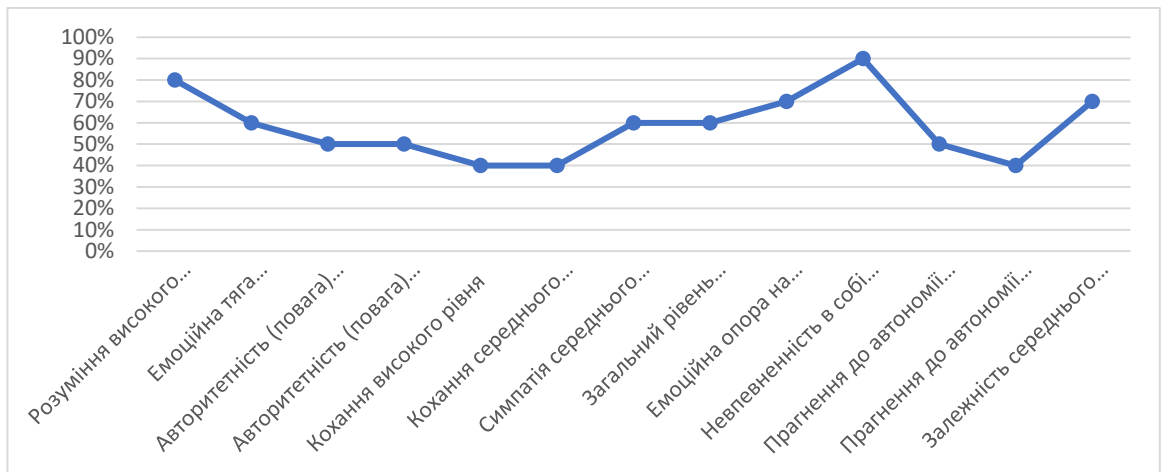

Рис. 2.2.5. Ознаки конструктивності і деструктивності стосунків, які приманні більшості студентам з типом ідентичності мораторій

Студенти з типом ідентичності мораторій в більшості своїй (80%) схильні проявляти високий рівень розуміння до партнера, трохи більше половини респондентів (60%) даної категорії мають середній рівень емоційної тяги, що прямує до високого. Особливості проявів поваги розподілились наступним чином: половина опитаних мораторіїв має середній рівень поваги до свого партнера, а ще 50% мають середній рівень, який прямує до високого. Деяко схожа ситуація і з проявом кохання: 40% і 40% студентів-мораторіїв продемонстрували високий і середній, що прямує до високого рівні кохання. Також середній рівень, що прямує до високо симпатії та загального емоційного рівня в стосунках мають по 60% респондентів.

Перейдемо до деструктивних показників стосунків, притаманних більшості мораторіїв. Як показало тестування, домінуюча більшість опитаних (90%) не схильна недооцінювати свої сили і має середній рівень неувпевненості в собі, який прямує до низького. Такого ж рівня емоційну опору на іншого в стосунках мають 70% опитаних мораторіїв. Відносно прагнення до автономії вибірка розподілилась наступним чином: 50% має середній рівень, ще 40% демонструють середній рівень, що прямує до низького, що свідчить про відсутність тенденції мораторіїв тримати значну емоційну дистанцію з

партнерами та сторонитись їх. Проте більшість мораторіїв (70%) не виявляють схильність «зливатись» з партнером і мають залежність середнього рівня.

Наступний тип ідентичності, особливості якого ми розглянемо – дифузна ідентичність. Для цього звернемося до рисунку 2.2.6.

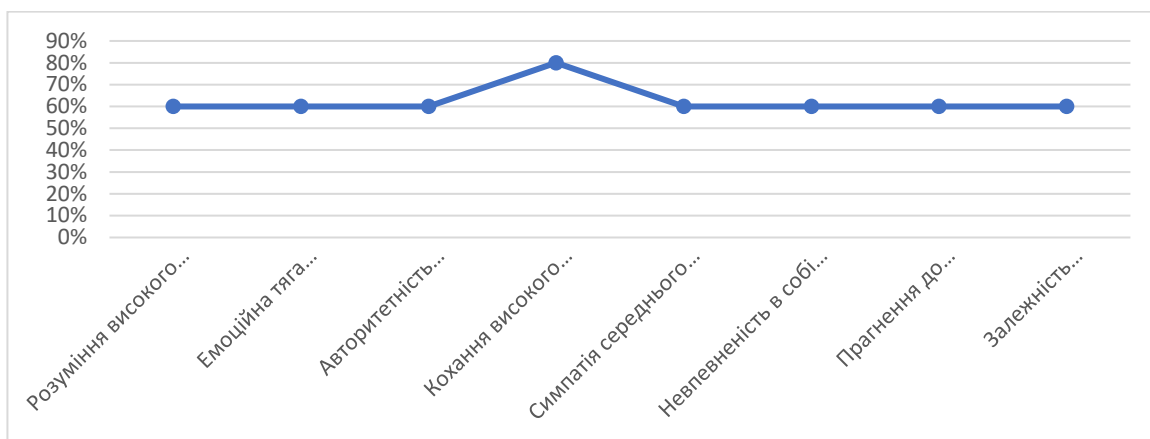

Рис. 2.2.6. Ознаки конструктивності і деструктивності стосунків, які приманні більшості студентам з дифузною ідентичністю

Більшість студентів з дифузною ідентичністю продемонстрували подібні особливості прояву себе в стосунках. Наприклад, 60% опитуваних проявили такі конструктивні показники стосунків, як розуміння високого рівня, емоційна тяга високого рівня, повага до партнера середнього рівня, симпатія середнього рівня, що близьиться до високого, а також аж 80% показали високий рівень кохання до свого партнера.

Також респонденти проявили певні особливості і в деструктивній сфері стосунків: 60% індивідів мають середній рівень, що прямує до низького невпевненості в собі, а також залежності від партнера та середній рівень прагнення до автономії в стосунках.

Останній тип ідентичності, домінуючі параметри якого ми розглянемо – передчасна ідентичність (рис. 2.2.7).

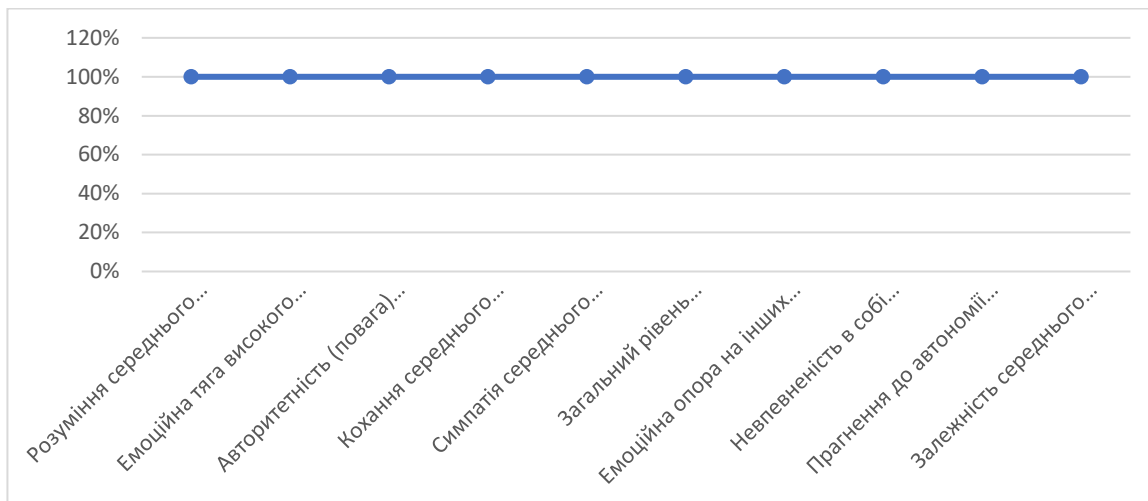

Рис. 2.2.7. Ознаки конструктивності і деструктивності стосунків, які приманні більшості студентам з передчасною ідентичністю

Отже, після перегляду графіка очевидним є той факт, що 100% з опитаних з передчасною ідентичністю мають високий рівень емоційної тяги до партнера, середній рівень, що прямує до високого кохання, симпатії до другої половинки та загального рівня емоційних стосунків. Також середній рівень поваги до партнера та розуміння його вчинків, бажань та іншого.

З приводу деструктивних факторів справа виглядає наступним чином: 100% студентів цієї категорії проявляють середній рівень, що прямує до високого залежності, що може бути ознакою надмірної схильності індивіда зливатись зі своїм партнером, губитись в стосунках, а також такий же рівень емоційної опори на партнера, як один з проявів цієї ознаки – завищене очікування підтримки, похвали, того, що партнер буде переживати емоції, наче власні. Також демонструється середній рівень невпевненості в собі на низький рівень прагнення до автономії.

Варто зазначити, що такі рівномірні результати також пов'язані з тим, що лише один респондент має такий тип ідентичності, що залишає поле для подальшого дослідження.

2.3. Математично-статистична обробка результатів дослідження залежності особистісної ідентифікації студентів-психологів від типів їх міжособистісних стосунків

Для проведення математичної обробки результатів для встановлення особливостей ідентичності студентів-психологів в залежності від типів їх міжособистісних стосунків було обрано Т-критерій Стьюдента. Порівнювали результати за всіма шкалами, які відповідають за конструктивність та деструктивність відносин, псевдоідентичності, мораторіїв та дифузної ідентичності, оскільки мала кількість вибірки категорій досягнутої ідентичності і передчасної ідентичності не проявлять інформативності результатів.

Для початку звернемось до математичної обробки результатів респондентів з псевдоідентичністю і ідентичністю мораторій. Звернемось до таблиці 2.3.1.

Отже, ми бачимо, що за всіма параметрами існує відмінність між двома типами ідентичності, проте значимість відмінностей замала, це представлено в додатках. Критерій обраний правомірно, оскільки значимість більша за 005. Такі результати зумовлені недостатньою кількістю вибірки для повноцінного використання методів математичної обробки, проте далі в роботі ми здійснили прорахунки «вручну» та продемонстрували наявні відмінності.

Подальший опис результатів обробки за допомогою SPSS не має сенсу, оскільки математична обробка не показала очікувані результати, виявивши малу кількість значимих 2-сторонню критерії під час всіх спроб порівняння параметрів стосунків, це може бути зумовлене малою кількістю вибірки. Проте відмінності є і ми продемонструємо їх за допомогою графічного зображення.

Розглянемо рисунок 2.3.1, на якому зображена кількість респондентів трьох типів ідентичності за шкалою «Розуміння».

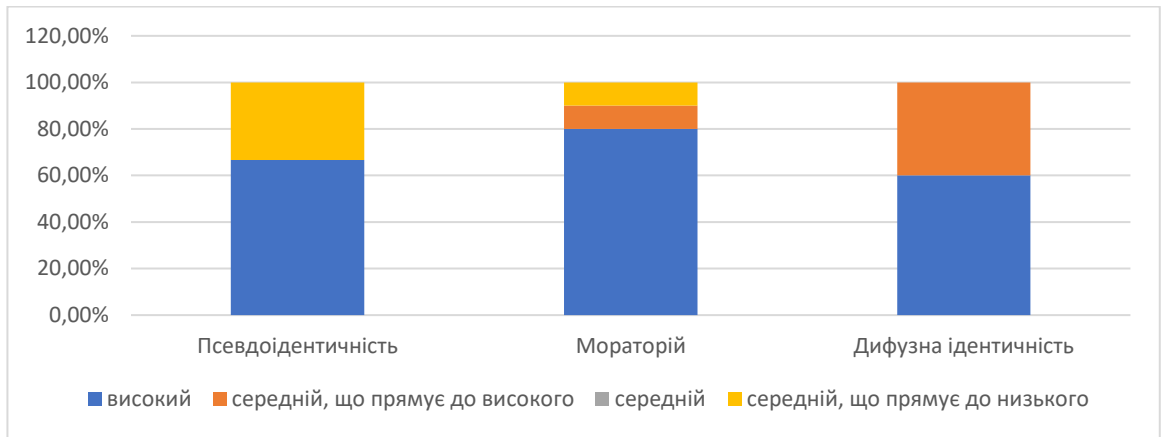

Рис. 2.3.1. Дані розподілу студентів-психологів різних типів особистісної ідентифікації за рівнями розуміння партнера у стосунках

Отже, ми бачимо, що у мораторіїв найбільша кількість особистостей серед інших типів з високим розумінням, у дифузної ідентичності – студентів з середнім рівнем, що прямує до високого, а у превдоідентичності – респондентів з середнім рівнем, що прямує до низького.

Наступним ми порівнюємо кількість опитаних за шкалою «Емоційна тяга» (рисунок 2.3.2).

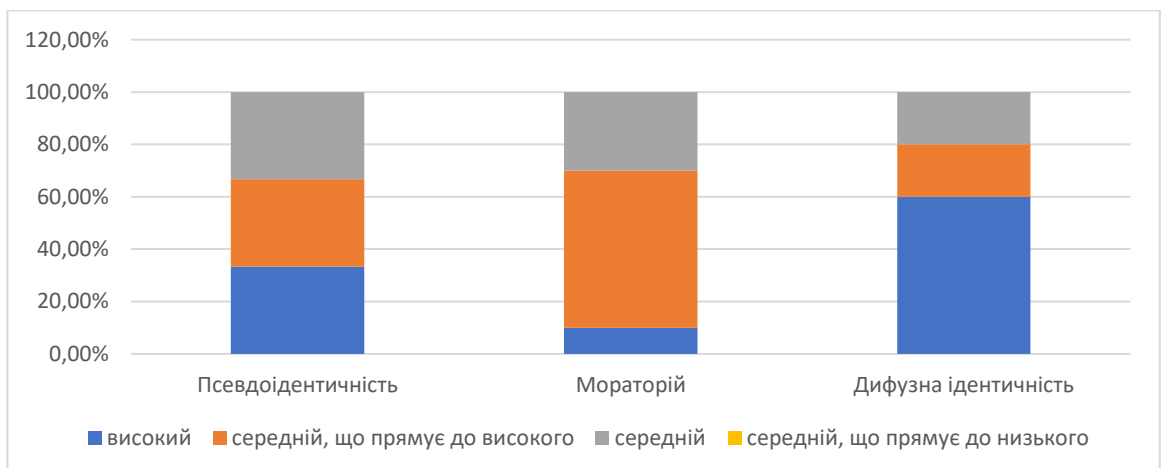

Рис. 2.3.2. Дані розподілу студентів-психологів різних типів особистісної ідентифікації за рівнями емоційної тяги до партнера у стосунках

Стає зрозумілим, що саме найбільший відсоток студентів-психологів з дифузною ідентичністю проявляють високий рівень емоційної тяги до партнера, а той час як до середнього рівня, що прямує до високого має

схильність більша кількість опитаних-мораторіїв, ніж серед представників інших груп.

Перейдемо до детальнішого розгляду авторитетності (поваги), дані для аналізу представлені на рисунку 2.3.3.

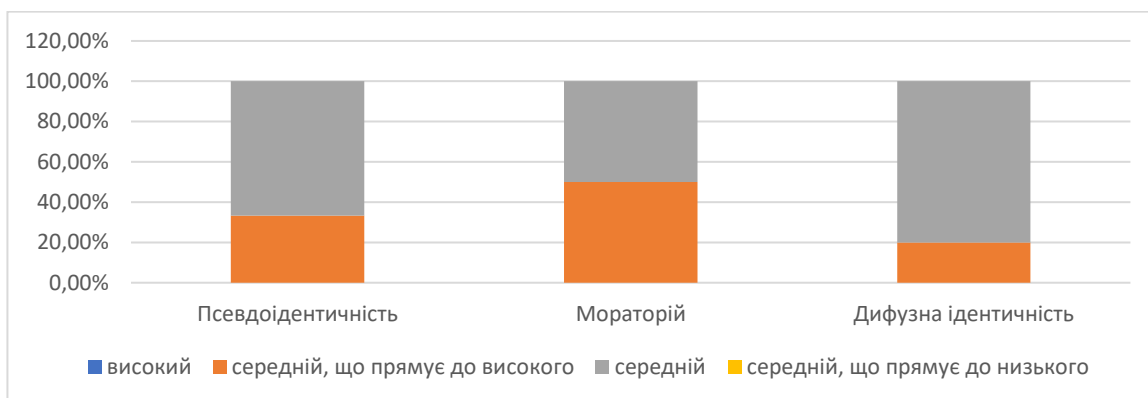

Рис. 2.3.3. Дані розподілу студентів-психологів різних типів особистісної ідентифікації за рівнями авторитетності у стосунках

Хотіли б звернути увагу на дифузну ідентичність, саме студенти з цим типом в найбільшій кількості проявили середній рівень поваги до партнера.

Розглянемо наступний показник конструктивності стосунків, а саме рівень кохання (рисунок 2.3.4).

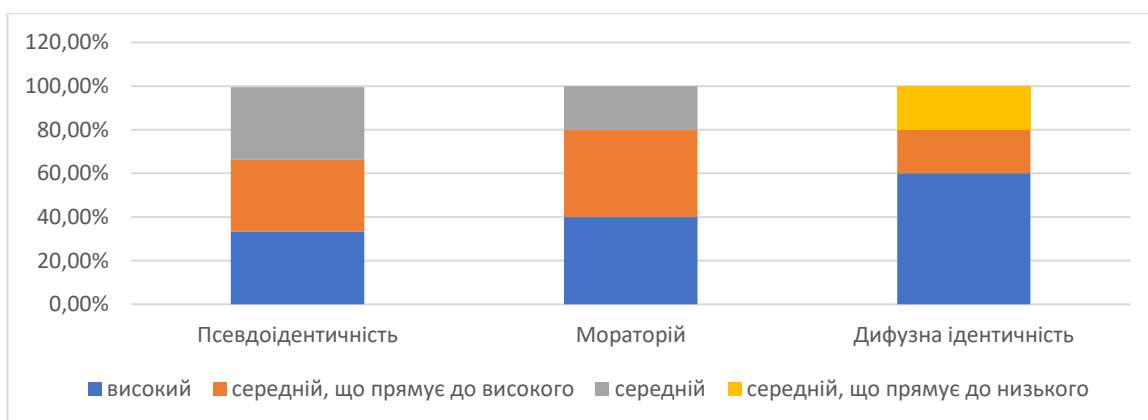

Рис. 2.3.4. Дані розподілу студентів-психологів різних типів особистісної ідентифікації за рівнями кохання у стосунках

Знову хочемо приділити увагу дифузному типу ідентичності, оскільки саме ці найбільш схильні мати високий рівень кохання до партнера, проте це

єдиний з представлених типів, респонденти якого проявили середній рівень цієї характеристики, що прямує до низького.

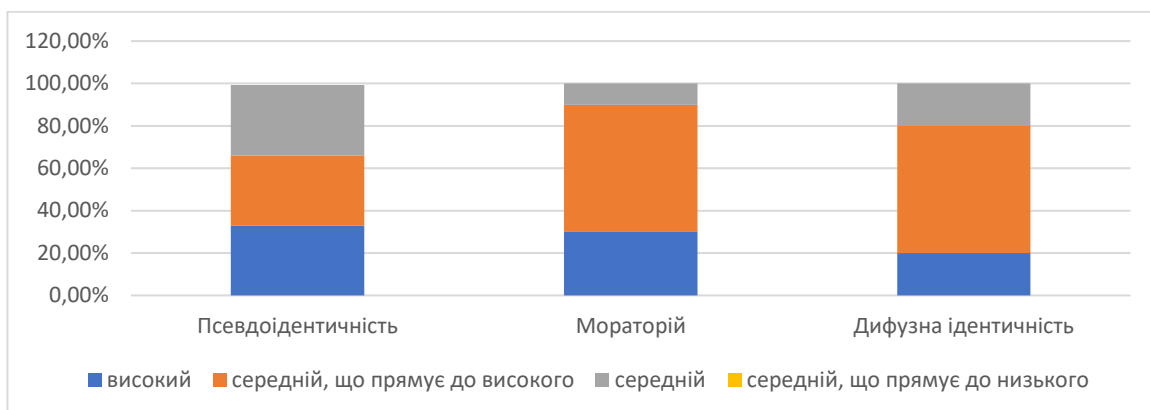

Рис. 2.3.5. Дані розподілу студентів-психологів різних типів особистісної ідентифікації за рівнями симпатії у стосунках

Проаналізувавши графік, можна зазначити, що саме студенти-психологи з типом «мораторій» мають найбільшу тенденцію до прояву симпатії вище середнього рівня.

Останній показник конструктивності стосунків, який ми дослідили – загальний рівень емоційних стосунків. Перейдемо до порівняння результатів за цією шкалою (рисунок 2.3.6).

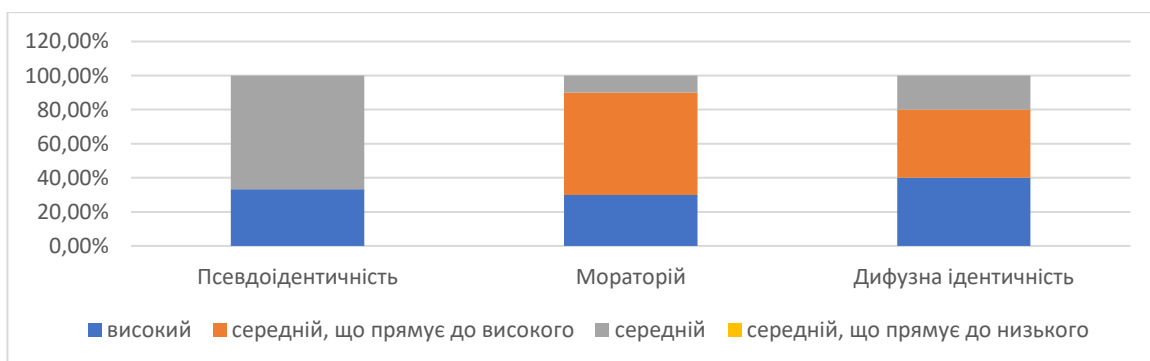

Рис. 2.3.6. Дані розподілу студентів-психологів різних типів особистісної ідентифікації за рівнями загального емоційного рівня стосунків

Отже, ми можемо спостерігати, що саме у представників псевдоідентичності найбільший відсоток респондентів за даним показником,

які мають середній рівень, а серед мораторіїв тих, що мають середній рівень, який прямує до високого.

Перейдемо до розгляду факторів, які відображають деструктивну сторону стосунків. Перший з них – емоційна опора на інших (рисунок 2.3.7).

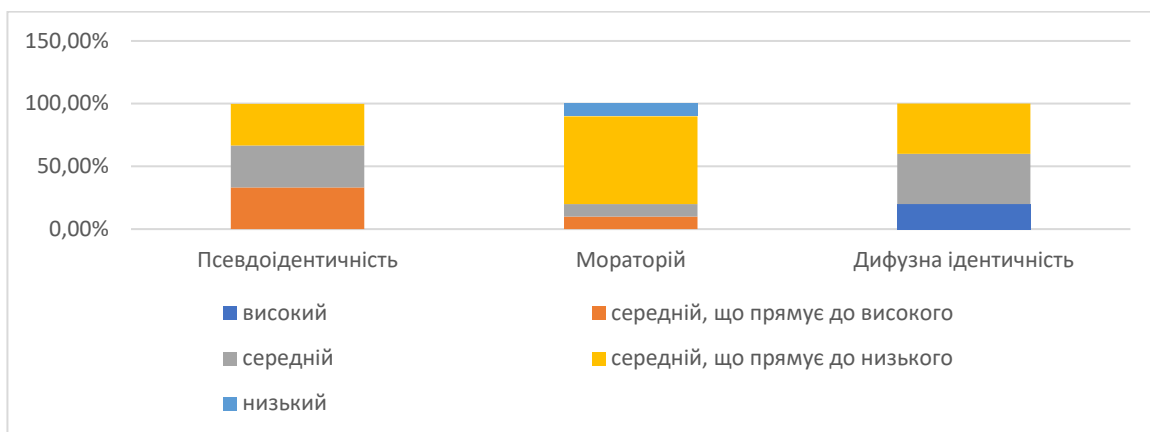

Рис. 2.3.7. Дані розподілу студентів-психологів різних типів ідентичності за рівнями емоційної опори на інших в стосунках

Найбільш демонстративна відмінність за цією шкалою полягає в кількості студентів-мораторіїв, які мають середній рівень емоційної опори на інших, який прямує до низького та наявність респондентів з низьким типом цього показника на відміну від інших. А також наявність в 20% студентів з дифузною ідентичністю високого рівня подібної опори.

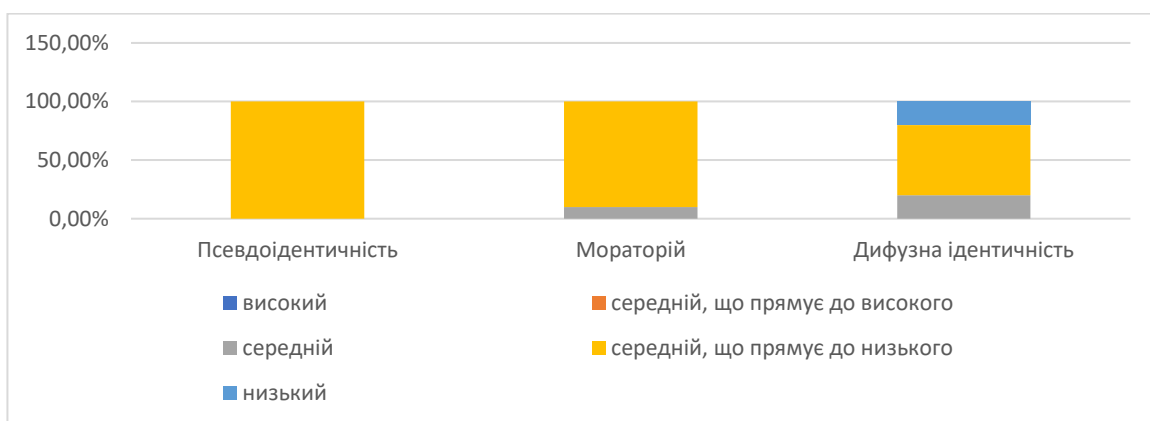

Рис. 2.3.8. Дані розподілу студентів-психологів різних типів ідентичності за рівнями невпевненості в собі

На діаграмі можна помітити, що всі студенти з псевдоідентичністю, які були опитані проявили однотайність і продемонстрували середній рівень невпевненості в собі, який прямує до низького. У респондентів з дифузною ідентичністю наявні особистості з низьким рівнем невпевненості в собі, проте саме у цього типу найбільша кількість осіб з середнім рівнем, що є найвищим з продемонстрованих.

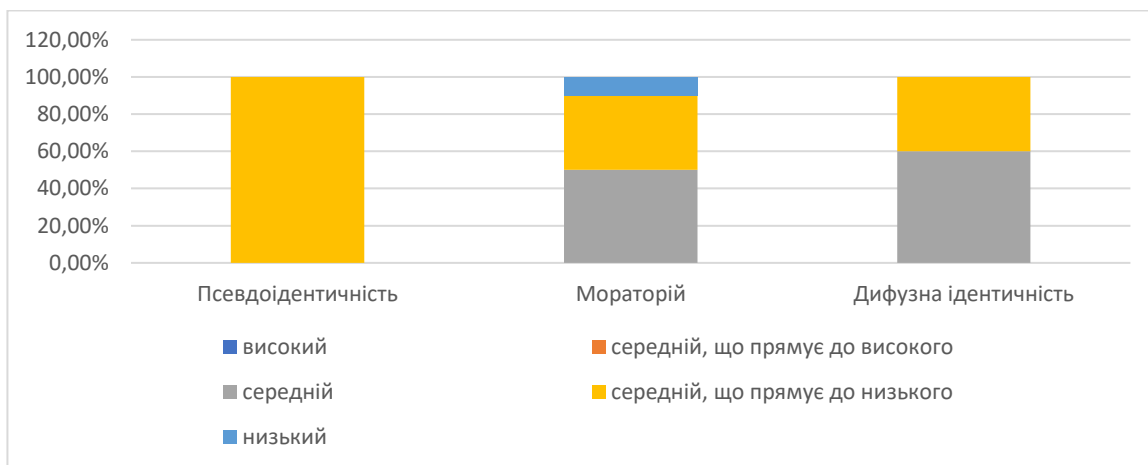

Рис. 2.3.9. Дані розподілу студентів-психологів різних типів ідентичності за градацією рівнів прагнення особистості до автономії в стосунках

Як і у випадку з попередньою шкалою, респонденти з псевдоідентичністю проявили стабільність у своїх відповідях, всіх, з опитаних студентів даного типу ідентичності мають середній рівень прагнення до автономії, який прямує до низького. Студенти-мораторії єдині проявили низький рівень цієї характеристики, а психологи з дифузною ідентичністю в найбільшій кількості мають середній рівень бажання відокремитись серед інших «груп».

Останній критерій, який ми хотіли б розглянути – залежність особистості. Статистика та її інтерпретація наведені нижче (рисунок 2.3.10).

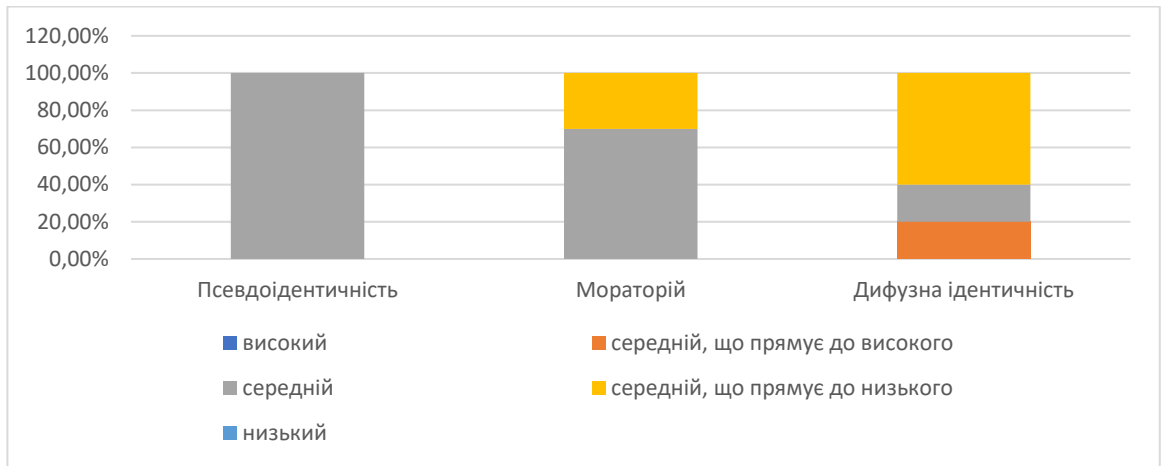

Рис. 2.3.10. Дані розподілу студентів-психологів різних типів ідентичності за градацією рівнів залежності в стосунках

Всі опитані представники типу псевдоідентичність продемонстрували середній рівень залежності від партнера. Найвищий рівень залежності від партнера за результатами тестування мають особистості з дифузною ідентичністю, а найнижчий – мораторії.

Висновок до II розділу

Ми провели масштабне дослідження та визначили основні особливості ідентичності в залежності від типів їх міжособистісних стосунків. Результати були наступними.

Спільними проявами конструктивності стосунків у представників псевдоідентичності є розуміння високого рівня, а також загальний емоційний та авторитетність (повага) середнього рівня. Спільними характеристиками деструктивності стосунків у студентів з псевдоідентичністю є невпевненість в собі та прагнення до автономії середнього рівня, що прямує до низького, а також середній рівень залежності від партнера.

У 100% представників досягнутої позитивної ідентичності, що були опитані демонструють такі показники конструктивності стосунків: розуміння високого рівня, емоційна тяга середнього рівня, що прямує до високого, авторитетність (повага) середнього рівня, кохання високого рівня, симпатія середнього рівня, загальний рівень емоційних стосунків високого рівня; а також показники деструктивності стосунків: емоційна опора на інших середнього рівня, невпевненість в собі середнього рівня, що прямує до низького, прагнення до автономії середнього рівня, залежність середнього рівня, що прямує до низького. Не варто забувати, що така однорідність зумовлена тим, що лише один респондент має такий тип ідентичності, як і передчасної ідентичності.

Опитаний з передчасною ідентичністю має високий рівень емоційної тяги до партнера, середній рівень, що прямує до високого кохання, симпатії до другої половинки та загального рівня емоційних стосунків. Також середній рівень поваги до партнера та розуміння його вчинків, бажань та іншого.

З приводу деструктивних факторів справа виглядає наступним чином: студент цієї категорії проявляють середній рівень, що прямує до високого залежності, що може бути ознакою надмірної схильності індивіда зливатись зі своїм партнером, губитись в стосунках, а також такий же рівень емоційної опори на партнера, як один з проявів цієї ознаки – завищене очікування підтримки, похвали, того, що партнер буде переживати емоції, наче власні.

Також демонструється середній рівень невпевненості в собі на низький рівень прагнення до автономії.

Студенти з типом ідентичності мораторій в більшості своїй схильні проявляти високий рівень розуміння до партнера, трохи більше половини респондентів даної категорії мають середній рівень емоційної тяги, що прямує до високого. Особливості проявів поваги розподілились наступним чином: половина опитаних мораторіїв має середній рівень поваги до свого партнера, а ще 50% мають середній рівень, який прямує до високого. Середній рівень, що прямує до високо симпатії та загального емоційного рівня в стосунках мають по 60% респондентів.

Перейдемо до деструктивних показників стосунків, притаманних більшості мораторіїв. Як показало тестування, домінуюча більшість опитаних (90%) не схильна недооцінювати свої сили і має середній рівень невпевненості в собі, який прямує до низького. Такого ж рівня емоційну опору на іншого в стосунках мають 70% опитаних мораторіїв. Проте більшість мораторіїв мають залежність середнього рівня.

Більшість студентів з дифузною ідентичністю продемонстрували подібні особливості прояву себе в стосунках. Наприклад, 60% опитуваних проявили такі конструктивні показники стосунків, як розуміння високого рівня, емоційна тяга високого рівня, повага до партнера середнього рівня, симпатія середнього рівня, що близиться до високого, а також аж 80% показали високий рівень кохання до свого партнера.

Також респонденти проявили певні особливості і в деструктивній сфері стосунків: 60% індивідів мають середній рівень, що прямує до низького невпевненості в собі, а також залежності від партнера та середній рівень прагнення до автономії в стосунках.

ВИСНОВКИ

1. Ідентичність - результат активного рефлексивного процесу, що відбиває справжні уявлення суб'єкта себе, власному, а чи не нав'язаному шляху розвитку та супроводжується відчуттям особистісної визначеності, тотожності і цілісності, дає можливість суб'єкту сприймати своє життя як досвід тривалості і безперервності свідомості, єдності життєвих цілей і , дій та їх значень, які дозволяють діяти послідовно.

Особистісна ідентифікація – це процес психологічної складової особистості, основна роль якого – встановлення емоційних зв'язків індивіда з іншими, визначення та встановлення життєвих пріоритетів, цілей, інтересів тощо.

2. Міжособистісні стосунки – це всі види зв'язків, впливу та взаємодії між особами, які є учасниками якоїсь певної групи. Однією з головних ознак міжособистісних стосунків є емоційне забарвлення під час взаємодії. Спираючись на це, подібні стосунки можна визначити, як конект людей, що виникає в процесі міжособистісної взаємодії в групі, як правило, має неформальний характер та емоційно забарвлений, несе в собі значимість оцінки партнерів відносно один одного.

Конструктивні стосунки – це відносини, які склались між партнерами, основними компонентами яких є взаємна повага, кохання, рівність, емоційна привабливість та змога розвиватись.

3. Для встановлення домінуючих типів особистостей серед студентів-психологів була обрана методика дослідження особистісної ідентифікації (МІЛІ). За результатами тестування респонденти розподілились по кількості за шкалами наступним чином:

- Передчасна ідентичність 5%;
- Дифузна ідентичність 25%;
- Мораторій 50%;
- Досягнута ідентичність 5%;
- Псевдоідентичність 15%.

4. Нами було проаналізовані параметри конструктивного та деструктивного типів міжособистісних стосунків у студентів-психологів.

У нашій вибірці були отримані наступні результати за даними конструктивними параметрами:

- кохання;
- симпатія;
- загальний емоційний рівень стосунків;
- розуміння;
- емоційна тяга;
- авторитетність (повага).

У нашій вибірці були отримані наступні результати за даними деструктивними параметрами:

- емоційна опора на інших;
- невпевненість в собі;
- прагнення до автономії;
- залежність.

5. Кожен з типів ідентичності проявив свої специфічні особливості в залежності від типів міжособистісних стосунків та їх параметрів.

У мораторіїв найбільша кількість особистостей серед інших типів з високим розумінням, у дифузної ідентичності – студентів з середнім рівнем, що прямує до високого, а у превдоідентичності – респондентів з середнім рівнем, що прямує до низького.

Найбільший відсоток студентів-психологів з дифузною ідентичністю проявляють високий рівень емоційної тяги до партнера, а той час як до середнього рівня, що прямує до високого має схильність більша кількість опитаних-мораторіїв, ніж серед представників інших груп. Саме студенти з дифузним типом ідентичності в найбільшій кількості проявили середній рівень поваги до партнера. Знову хочемо приділити увагу дифузному типу ідентичності, оскільки саме ці особистості найбільш схильні мати високий рівень кохання до партнера, проте це єдиний з представлених типів,

респонденти якого проявили середній рівень цієї характеристики, що прямує до низького.

Студенти-психологи з типом ідентичності мораторій мають найбільшу тенденцію до прояву симпатії вище середнього рівня.

У представників псевдоідентичності найбільший відсоток респондентів за загальним емоційним рівнем стосунків, які мають середній рівень, а серед мораторіїв тих, що мають середній рівень, який прямує до високого.

Студенти-мораторії в найбільшій кількості мають середній рівень емоційної опори на інших, який прямує до низького та наявність респондентів з низьким типом цього показника на відміну від інших. А також наявність в 20% студентів з дифузною ідентичністю високого рівня подібної опори.

Всі студенти з псевдоідентичністю, які були опитані проявили однакостійність і продемонстрували середній рівень невпевненості в собі, який прямує до низького. У респондентів з дифузною ідентичністю наявні особистості з низьким рівнем невпевненості в собі, проте саме у цього типу найбільша кількість осіб з середнім рівнем, що є найвищим з продемонстрованих.

Як і у випадку з попередньою шкалою, респонденти з псевдоідентичністю проявили стабільність у своїх відповідях, всіх, з опитаних студентів даного типу ідентичності мають середній рівень прагнення до автономії, який прямує до низького. Студенти-мораторії єдині проявили низький рівень цієї характеристики, а психологи з дифузною ідентичністю в найбільшій кількості мають середній рівень бажання відокремитись серед інших «груп».

Всі опитані представники типу псевдоідентичність продемонстрували середній рівень залежності від партнера. Найвищий рівень залежності від партнера за результатами тестування мають особистості з дифузною ідентичністю, а найнижчий – мораторії.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ

ДЖЕРЕЛ

1. Mursia J. Identity adolscent psychology. - N. Y., 2000.
2. Ананьев Б. Г. Психология и проблемы человекознания: Избранные психологические труды / Академия педагогических и социальных наук; Московский психолого-социальный ин-т / А. А. Бодалев (ред.). - М., 2000. - 384 с.
3. Ананьев Б. Г., Крылов А. А., Рыбалко Е. Ф., Головей Л. А., Кулешова Л. Н. Возрастные аспекты онтопсихологии: Учеб. пособие / Санкт-Петербургский ун-т / А. А. Крылов (ред.), Е. Ф. Рыбалко (ред.). - СПб., 2003. - 195 с.
4. Андреева Г. М. Социальная психология. – М., 1980.
5. Антонова Н. В. Поведение учителя в конфликтной ситуации и особенности его идентичности // Симптоматика и этиология конфликтов в системе образования: Матер. межрегион. науч.-практ. конф. / Отв. ред. Г. М. Потанин. Белгород, 1995. - С. 118-123.
6. Бодалев А. А. Восприятие и понимание человека человеком. – М., 1982.
7. Божович Л. И. Избранные психологические труды: Проблемы формирования личности / Д. И. Фельдштейн (ред.). М.: Междунар. пед. академия, 1995. - 209 с.
8. Божович Л. И. Проблемы формирования личности: Избранные психологические труды / Академия педагогических и социальных наук; Московский психолого-социальный ин-т / Д. И. Фельдштейн (ред.). - М., 1995. - 352 с.
9. Бюлер Ш. Что такое пубертатный период // Новая Москва. 2004. - № 2. - С. 12-25.
10. Варбан М. Ю. Проблема рефлексивної підтримки професійного становлення особистості на етапі переходу від юності до старості. - <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent>

11. группа «Прогресс», 1996. - 344 с.
12. Кон И. С. В поисках себя: личность и ее самосознание. М.: Издательство политической литературы, 1984. - 335 с.
13. Кон И. С. Какими они себя видят? - М., 2005.
14. Крайг Г. Психология развития / Н. Мальгина (пер. с англ.). 7-е изд., междунар. - СПб.: Питер, 2003. - 988 с.
15. Кулагина И. Ю., Колюцкий В. Н. Возрастная психология: Полный жизненный цикл развития человека. Учеб. пособие для студентов. - М.: ТЦ «Сфера», «Юрайт-М», 2001. - 464 с.
16. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики. - М.: Изд-во МГУ, 1972. - 188 с.
17. Леонтьев К. Н. Pro et contra: Личность и творчество Константина Леонтьева в оценке русских мыслителей и исследователей: Антология / Д. К. Бурлака (отв. ред.) А. П. Козырев (подгот.), А. А. Корольков (подгот.). - СПб.: Изд-во Рус. христианского гуманитар. ин-та, 2005. - Кн. 1: 1891-1917 гг. - 480 с.
18. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений. – К., 1990.
19. Петровский А. В., Шпалинский В. В. Социальная психология коллектива. – М., 1998.
20. Психологія: Підручник / за ред. Ю. Л. Трофімова. – К., 2000.
21. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека. - М., 1994.
22. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии. - М.: Педагогика, 1973. - 424 с.
23. Спиркин А. Г. Сознание и самосознание. - М., 2002.
24. Столин В. В. Самосознание личности. - М., 2002.
25. Чеснокова И. И. Проблема самосознания в психологии. М., 2007.
26. Чеснокова И. И. Психологическое исследование самосознания // Вопросы психологии. - 1984. - № 5.
27. Эриксон Э. Детство и общество. - СПб., 1996.

28. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / А. В. Толстых (общ. ред. и предисл.), А. Д. Андреева (пер.). - М.: Изд.
29. Юнг К. Г. Архетип и символ. - М.: Ренессанс, 1991. - 304 с.
30. Юнг К. Г. Психология бессознательного. - М.: Канон, 1994. - 320 с.
31. Юсупов И. М. Психология взаимопонимания. – Казань, 1991.

ДОДАТКИ

Додаток А

Результати тестування за методикою дослідження особистісної ідентифікації (МЛІ)

Номер респондента	Кількість балів	Тип особистісної ідентичності
1	6,7	Псевдоідентичність
2	1,2	Дифузна ідентичність
3	2,9	Мораторій
4	1,6	Дифузна ідентичність
5	2,9	Мораторій
6	2,0	Мораторій
7	2,4	Мораторій
8	2,6	Мораторій
9	4,9	Псевдоідентичність
10	1,7	Дифузна ідентичність
11	2,1	Мораторій
12	2,3	Мораторій
13	1,9	Дифузна ідентичність
14	2,1	Мораторій
15	1,7	Дифузна ідентичність
16	3,2	Досягнута позитивна ідентичність

17	0,9	Передчасна ідентичність
18	7,2	Псевдоідентичніс ть
19	2,0	Мораторій
20	2,1	Мораторій

**Результати тестування за опитувальником «Розуміння, емоційне
тяжіння, авторитетність» (ПЕА)**

Номер респондента	Кількість балів за шкалами (максимум 30)		
	Розуміння	Емоційна тяга	Авторитетн ість
1	28	26	18
2	23	26	17
3	26	15	24
4	28	25	13
5	26	24	20
6	27	24	20
7	12	15	23
8	20	21	18
9	12	18	20
10	23	17	15
11	26	24	18
12	26	26	19
13	26	22	18
14	25	22	19
15	30	26	17
16	25	24	21
17	16	25	16
18	28	20	18
19	28	24	18
20	26	16	17

Результати тестування за шкалою кохання і симпатії Рубіна

Номер респондента	Кількість балів		
	Шкала кохання (максимум 28)	Шкала симпатії (максимум 28)	Загальний рівень емоційних стосунків (максимум 56)
1	25	25	50
2	27	22	49
3	25	22	47
4	26	21	47
5	20	26	46
6	21	22	43
7	19	16	35
8	24	24	48
9	21	16	37
10	14	17	31
11	23	22	45
12	25	26	51
13	20	22	42
14	23	22	45
15	25	25	50
16	25	23	48
17	24	23	47
18	19	20	39
19	28	21	49
20	19	22	41

**Результати за тестом-опитувальником на міжособистісну залежність
(Interpersonal Dependency Inventory)**

Номер респондента	Кількість балів			
	Емоційна опора на інших	Невпевненість в собі	Прагнення до автономії	Залежність
1	48	30	25	53
2	45	36	39	42
3	28	30	26	32
4	64	34	28	70
5	58	31	38	51
6	34	39	33	40
7	46	34	21	59
8	38	34	32	40
9	39	32	30	41
10	42	25	34	33
11	34	30	28	36
12	34	34	30	38
13	29	26	23	32
14	38	29	30	37
15	39	28	33	34
16	35	35	39	31
17	56	44	20	80
18	54	32	28	58
19	30	32	38	24
20	29	33	34	28

**Кількість балів за шкалами, які вимірюють конструктивність
стосунків студентів психологів, відповідно до рівня**

Номер респондента	Кількість балів за шкалою (від 1 до 5)					
	Розуміння	Емоційна тяга	Авторитетність (повага)	Кохання	Симпатія	Загальний рівень емоційних стосунків
1	5	5	3	5	5	5
2	4	5	3	5	4	5
3	5	3	4	5	4	4
4	5	5	3	5	4	4
5	5	4	4	4	5	4
6	5	4	4	4	4	4
7	2	3	4	3	3	3
8	4	4	3	5	5	5
9	2	3	4	4	3	3
10	4	3	3	2	3	3
11	5	4	3	4	4	4
12	5	5	4	5	5	5
13	5	4	3	4	4	4
14	5	4	3	4	4	4
15	5	5	4	5	5	5
16	5	4	3	5	4	5
17	3	5	3	4	4	4
18	5	4	3	3	4	3
19	5	4	3	5	4	5
20	5	3	3	3	4	4

**Кількість балів за шкалами, які вимірюють деструктивність
стосунків студентів психологів, відповідно до рівня**

Номер респондента	Кількість балів за шкалою			
	Емоцій на опора на інших	Невпевне ність в собі	Прагне ння до автономії	Зале жність
1	3	2	2	3
2	3	3	3	3
3	1	2	2	2
4	5	2	2	4
5	4	2	3	3
6	2	3	3	3
7	3	2	1	3
8	2	2	3	3
9	2	2	2	3
10	3	1	3	2
11	2	2	2	3
12	2	2	2	3
13	2	2	2	2
14	2	2	2	3
15	2	2	3	2
16	3	2	3	2
17	4	3	1	4
18	4	2	2	3
19	2	2	3	2
20	2	2	3	2

**Рівень конструктивності міжособистісних стосунків студентів
психологів**

Номер респондента	Тип особистості	Кількість балів	Рівень
1	Псевдоідентичність	4,7	Високий
9	Псевдоідентичність	3,2	Середній
18	Псевдоідентичність	3,7	Середній, що прямує до високого
16	Досягнута позитивна ідентичність	4,3	Середній, що прямує до високого
3	Мораторій	4,2	Середній, що прямує до високого
5	Мораторій	4,3	Середній, що прямує до високого
6	Мораторій	4,2	Середній, що прямує до високого
7	Мораторій	3	Середній
8	Мораторій	4,3	Середній, що прямує до високого
11	Мораторій	4	Середній

			й, що прямує до високого
12	Мораторій	4,8	Високий
14	Мораторій	4	Середній, що прямує до високого
19	Мораторій	4,3	Середній, що прямує до високого
20	Мораторій	3,7	Середній, що прямує до високого
2	Дифузна ідентичність	4,3	Середній, що прямує до високого
4	Дифузна ідентичність	4,3	Середній, що прямує до високого
10	Дифузна ідентичність	3	Середній
13	Дифузна ідентичність	4	Середній, що прямує до високого
15	Дифузна ідентичність	4,8	Високий
17	Передчасна ідентичність	3,8	Середній, що прямує до високого

**Рівень деструктивності міжособистісних стосунків студентів
психологів**

Номер респондента	Тип особистості	Кількість балів	Рівень
1	Псевдоідентичність	2,5	Середній
9	Псевдоідентичність	2,25	Середній, що прямує до низького
18	Псевдоідентичність	2,75	Середній
16	Досягнута позитивна ідентичність	2,5	Середній
3	Мораторій	1,75	Середній, що прямує до низького
5	Мораторій	3	Середній
6	Мораторій	2,75	Середній
7	Мораторій	2,25	Середній, що прямує до низького
8	Мораторій	2,5	Середній
11	Мораторій	2,25	Середній, що прямує до низького
12	Мораторій	2,25	Середній, що прямує до низького

14	Мораторій	2,25	Середній , що прямує до низького
19	Мораторій	2,25	Середній , що прямує до низького
20	Мораторій	2,25	Середній , що прямує до низького
2	Дифузна ідентичність	3	Середній
4	Дифузна ідентичність	3,25	Середній
10	Дифузна ідентичність	2,25	Середній , що прямує до низького
13	Дифузна ідентичність	2	Середній , що прямує до низького
15	Дифузна ідентичність	2,25	Середній , що прямує до низького
17	Передчасна ідентичність	3	Середній

**Зведена таблиця типу ідентичності, рівня конструктивності та
деструктивності студентів психологів**

Номер респондента	Тип ідентичності	Рівень конструктивності стосунків	Рівень деструктивності стосунків
1	Псевдоіденти чність	Високий	Середній
9	Псевдоіденти чність	Середній	Середній, що прямує до низького
18	Псевдоіденти чність	Середній, що прямує до високого	Середній
16	Досягнута позитивна ідентичність	Середній, що прямує до високого	Середній
3	Мораторій	Середній, що прямує до високого	Середній, що прямує до низького
5	Мораторій	Середній, що прямує до високого	Середній
6	Мораторій	Середній, що прямує до високого	Середній
7	Мораторій	Середній	Середній, що прямує до низького
8	Мораторій	Середній,	Середній

		що прямує до високого	
11	Мораторій	Середній, що прямує до високого	Середній, що прямує до низького
12	Мораторій	Високий	Середній, що прямує до низького
14	Мораторій	Середній, що прямує до високого	Середній, що прямує до низького
19	Мораторій	Середній, що прямує до високого	Середній, що прямує до низького
20	Мораторій	Середній, що прямує до високого	Середній, що прямує до низького
2	Дифузна ідентичність	Середній, що прямує до високого	Середній
4	Дифузна ідентичність	Середній, що прямує до високого	Середній
10	Дифузна ідентичність	Середній	Середній, що прямує до низького
13	Дифузна ідентичність	Середній, що прямує до високого	Середній, що прямує до низького
15	Дифузна	Високий	Середній,

	ідентичність		що прямує до низького
17	Передчасна ідентичність	Середній, що прямує до високого	Середній

		Е моційн а опора на інших	Невпев неність в собі	Пра гнення до автономії	Зале жність
	Псевдоідентичність	3	2	2	3
	Псевдоідентичність	2	2	2	3
8	Псевдоідентичність	4	2	2	3
6	Досягнута позитивна ідентичність	3	2	3	2
	Мораторій	1	2	2	2
	Мораторій	4	2	3	3
	Мораторій	2	3	3	3
	Мораторій	3	2	1	3
	Мораторій	2	2	3	3
1	Мораторій	2	2	2	3
2	Мораторій	2	2	2	3
4	Мораторій	2	2	2	3
9	Мораторій	2	2	3	2
0	Мораторій	2	2	3	2
	Дифузна	3	3	3	3

	ідентичність				
	Дифузна ідентичність	5	2	2	4
0	Дифузна ідентичність	3	1	3	2
3	Дифузна ідентичність	2	2	2	2
5	Дифузна ідентичність	2	2	3	2
7	Передчасна ідентичність	4	3	1	4

Додаток Н

		Розуміння	Емоційна тяга	Активність (повага)	Комунікація	Симпатія	Загальний рівень емоційних стосунків
	Псевдоідентичність	5	5	3	5	5	5
	Псевдоідентичність	2	3	4	4	3	3
8	Псевдоідентичність	5	4	3	3	4	3
6	Досягнута позитивна ідентичність	5	4	3	5	4	5
	Мораторій	5	3	4	5	4	4
	Мораторій	5	4	4	4	5	4
	Мораторій	5	4	4	4	4	4
	Мораторій	2	3	4	3	3	3
	Мораторій	4	4	3	5	5	5
1	Мораторій	5	4	3	4	4	4

2	й	Мораторі	5	5	4	5	5	5
4	й	Мораторі	5	4	3	4	4	4
9	й	Мораторі	5	4	3	5	4	5
0	й	Мораторі	5	3	3	3	4	4
		Дифузна ідентичність	4	5	3	5	4	5
		Дифузна ідентичність	5	5	3	5	4	4
0		Дифузна ідентичність	4	3	3	2	3	3
3		Дифузна ідентичність	5	4	3	4	4	4
5		Дифузна ідентичність	5	5	4	5	5	5
7		Передчас на ідентичність	3	5	3	4	4	4

Дані значимості математичної обробки параметрів відмінностей між особливостями студентів-психологів псевдоідентичностей і мораторіїв

Значимість		2-стороння значимість
Розуміння	102	,698
		,805
Емоційна тяга	783	,698
		,805
Авторитетність	370	,870
		,793
Кохання	895	,607
		,638
Симпатія	380	,371
		,536
Загальний рівень емоційності стосунків	297	,389
		,543
Емоційна опора на інших	764	,110
		,126
Невпевненість в собі	240	,488
		,293
Прагнення до автономії	266	,321
		,171
Залежність	863	,092
		,115

Дані середніх значень параметрів відмінностей студентів-психологів з псевдоідентичністю і мораторієм як типами ідентифікації

Шкала	Тип ідентифікації	Кількість респондентів	Середнє
Розуміння	Псевдоідентичність	3	22,6667
	Мораторій	10	24,2000
Емоційна тяга	Псевдоідентичність	3	21,3333
	Мораторій	10	21,1000
Авторитетність	Псевдоідентичність	3	18,6667
	Мораторій	10	19,0000
Кохання	Псевдоідентичність	3	21,6667
	Мораторій	10	22,7000
Симпатія	Псевдоідентичність	3	20,3333
	Мораторій	10	22,3000
Загальний рівень емоційних стосунків	Псевдоідентичність	3	42,0000
	Мораторій	10	45,0000
Емоційна опора на інших	Псевдоідентичність	3	47,0000
	Мораторій	10	36,9000
Невпевненість в собі	Псевдоідентичність	3	31,3333
	Мораторій	10	32,6000
Прагнення до автономії	Псевдоідентичність	3	27,6667
	Мораторій	10	31,0000
Залежність	Псевдоідентичність	3	50,6667
	Мораторій	10	38,5000

